

હઝરત પીરાને પીર

(૬૬૦)

શ્રી અવનચત્રિ,



નિઝામુદ્દીન દુર્રો કૈ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોમ્પ્યુટર ગ્રંથાલય]

અનુક્ર. નં. ૨૧૮૮૭ અપેક્ષા

પુસ્તક નં. ૨૨૨૮૧૨૧૧૧ ૧૨૫૫ ગુજરાતી
સરિખા

વિષય 492-13 / 12-1

અહિલાબાઈ અમીન

હઝરત પીરાને પીર

૧ હફ્તો

— ક્રમ નંબર —



વિમલગાંધી પ્રેસ, રાણપુર

નિઝામુદ્દીન હુસૈન

૧૧૧ અમીન-૧૯૪૬



કામગીરી અને ઉપાધ્યક્ષ

• અદ્વાલો અકબર •

હઝરત પીરાનેપીર દસ્તગીર

૩

જીવન ચરિત્ર

લખનાર અને પ્રકાશક
નિઝાતુદ્દીન એ કુરેશી
પાચપટ્ટી, અમદાવાદ.

આદિતિ ૧લી

પ્રત ૧૦૦૦

સને ૧૯૨૪

હિજરી ૧૩૪૬

કીમત ૧ રૂપીઆ * * આકીકા ખાતે શી ર

(પ્રકાશકે સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે)

15-11-1971

સાઉથ આફ્રીકાના સોલ એજ ૮

ધી સિદ્ધા પીટીંગુ વડસ

૧૩૭ એ ન્યૂરમન (નાટાલ)

અમદાવાદ

ગુજરાત કાપીગૅઠર સમહ

અમદાવાદ પાનકોરનાં આવેળ

ધી 'મનહર' પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ

મા મતા ૧૯ ગણપતરામે છાપ્યુ

બરમાના સોલ એજ ૮

એમ એચ અલુ

૩૭૧, સુરતી બી મજાર રગુન

અર્પણ પત્રિકા

હું

મારું

આ પુસ્તક

આફ્રીકા નિવાસી

પણ હાલ જન્મત વાસી

મરહુમો મગફર જનાબ

પુસ્તક અહમદજી મુસ્તા સાહેબ

ની રહને તેમની મઝહબી તથા

કવમી અસ ન્ય સેવાઓની

યાદમાં અર્પણ કરતા

આનંદ

માનું

હું

અલ્લાહ તઆલા એમને બુકુર્ગાને

દીનના સદકામાં સદાને માટે

જન્મતે મોઅલ્લામાં

રાખે. આમીન.

નિઝામુદ્દીન કુરેશી.

વિદ્યાપીઠ

અમદાવાદ

શાલક

પ્રસ્તાવના.

માગ મિત્ર જનાખ નિકામુદ્દીન ડુરેલી સાહેબ સાથે મિત્રાચારીનો સમઘ જોડાયને લાખો સમય થયો નથી એટલામા તો તેમનો પત્ર મળ્યો કે મારે આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના લખવી એ પ્રમાણે એક મહાન પવિત્ર આત્મા હજાર પીગનેપીગ દુસ્તગીર હાલ ના બોધ દાયક જીવન ચરિત્રના પુસ્તક માથે તેને ગામેલ કરી મને આભારી કર્યો તે માટે હું એમનો ખરો અત ડગણ પુરવક આભારી થયો 'હું

જગત કતોએ વિશ્વમા ૧૮૦૦૦ જાતીના જીવોને હમ્તી મા આપ્યા છે તેમા આદમ જાતને અશરુલ મખનડાનેા દગજો બહી સરવી મોટો દગજો આપ્યો છે અને તેઓ કેન પોતાની ઓળખાણ ડગવવા માટે ખુદો (અકકલ) આપી સત્ય, અસત્ય સાડ અને નમ્મ પાગખતા તથા પોતાના પયદા ડગનાને ઓળખતા કર્યો, આટલુ કરવા જતા મનુષ્યો ઉપર પોતાનો ઉપકાર ઓછો હોય તે પ્રમાણે ગણી સુમાર્ગ ખતાવવા માટે પોતાના પ્રતિનીધીઓ મોકલ્યા અને તે પાડ આત્માઓ માગ્દને મનુષ્યોને સારે ન્તે દોગ્યા એ પ્રતિનીધી પણાનુ છેલ્લા પ્રાતનીવી હજાર મોહમ્મદ મુમ્તુશ (સલ૦) ને વિશ્વમા મોકલી અત આપ્યો છે એ પ્રમાણે જગત

કર્તાએ પોતાના સાચા પર્મનો પ્રચાર કરવા માટે જગથે
ઓછું કયું નથી

પ્રતિનિધીઓના અત આવી ગયો તે જા ખુદ નઆલાએ
પોતાના રક્ષો કરમ ઓગે કર્યો નથી તે આ ઉપરથી
અપ્પટ જણાય કે કે તેણે પોતાના ડલ્લા પ્રતિનિધી હજમ
મોહમ્મદ મુસ્તુના (સલ્વ) ની મુખાગત જીએ કહેવડાવ્યું છે
કે - 'મેશક ખુદાએ પાક હજએક સદીની રાગઆતમા આ
ઉમ્મનના માટે એક મનુષ્યને ઉભો કર્યો જે દીને હસવામન
નાજો કર્યો આ અમન વાણી પ્રમાણે હજમત પીગને પીગ
દસ્તગીર કદમ માહેએ ગાહેરી અને બાતેની હમમા પુગ
પ્રતીણ થમ દુનિયાના મનુષ્યોને બોધ આપવાનું ગુમ કાય
સને પગ લિજરીમા શર કયું ખરેખર એ સદીની
શરઆતજ ગણી શકાય અને એઓજ દીનને તાત્તે કરનાગ
હરી રાકે છે હજમત પીગને પીગ દસ્તગીર કદમ નુ જીવન
કાય વિનાનું છે અને એ પાક યકનીના સબધમા આજ
મુધી બે મન પડ્યાજ નથી એના મદાન પુરવાના જીવન
ચરિત્રની ગુજરાતી આલમને અતિ જરૂર હતી તે આ
પુસ્તક દ્વેક રીતે પુરી પાડશે એવી સપુર્ણ ખાતરી ગહે છે

આ જીવન ચરિત્રના વાચનથી મનુષ્યના બ્રમીત મન
ઉપર ભારે અસર થાય છે અને ગુજરાતી સાહિત્યમા
હસલામની પવિત્ર વ્યકતીઓના જીવન ચરિત્રો ધણાજ ઓછા

છે તેથી આ પુસ્તક બેસક આવકાગદાયક મણુશે વળી
શુદ્ધ સગદન વિગેરે ચળવળોમા અટકાયત રૂપ થઈ પડે
એવું આ પુસ્તક છે ગ્રાણુ કે જેઓને ઇસ્લામનું પુરૂ જ્ઞાન
નથી તેઓ થોડી મહેનતે ઇમલામની કેટલીક ખુબીઓ આ
પુસ્તકના વાચનથી જાણી નકે છે તેથી આ પુસ્તકનો અહોજો
પ્રચાર કરવા ઇસ્લામી આલમને નમ્ર બલામણુ કરૂ છુ

ગુજરાતમા વણે કેડાણે અવલીયા અલાહોની ફગાહો
ઉપર અને અન્ય કેડાણે પીગે અને પીગઝાદાઓ જોવામા
આવે છે તેઓમા મશાયખ પણુની કેટલી વાયદાત છે તે
આવા જીવન ચન્નિના વાચનથી સન્ધામણી કરી શકાય
છે આજકાલ વણે ભાગે વગ પગ પગની જાગીર પ્રમાણે
પીરી વાળુ કરી બેઠાઓ પ્રજા ઉપર ખોટા દોર દમામથી
કામ થઈ પોતાનો સ્વાર્થ સાધે છે અને જે ચોક અણુ
ચત્તા કામો કરી પાતાના મુરીદો પામે તેરા કામો કરાવી
તેનેજ મુજ્તિનો મુમાગ નરીકે ઓળખાવે છે । ' ' ખરા
પીગે મગાયખોની અગતના કાણુ આપણુમા ફિરકાખદી
અને કિસાદ અગપા થઈ ગયો છે એ કોણ ના પાડી શકે
એમ ' ' એરી અધિતિમા આવા મહાન પુરૂષના જીવન
ચાન્નથી શુ જાખવાન મલે છે તે અગતાર અહી લખવા
કળા વાચક વર્ગને તે લાભ પુર્વક વાચવા બલામણુ કરૂ છુ

થાહુ બણેલા ઇસવામીઓ પણ ગેલેલાઈથી નમજી શકે
એટલા માઝ પુસ્તકની બાપા વણીજ મરલ ગખવામા આવી

છે અને એવીજ બાબતો જરૂર પણ છે તેથી હું ગુજરાતી
ના દરેક ઇસલામી વેપકને ઇસલામી ધાર્મિક સાહિત્ય
સગલ બાબતો લખવાની બલામણુ કરું.

છેવટે હું દુઆ કરું છું કે હજીના પીગનેપીગ દુનગીન
કાં નાં વન ચગિતમા ગહેલા ગદમ્ય ન અનુસરી ઇસલામાઓ
બોધે એ અને તેમના અકાયદ ઉપર આવી પાક પગવગિગાની
રહેમીયત હાસલ કરે આમીન

૧૯-૧૦-૨૪ } કમતગીન
સમયદ પુરા સુરત } ઇબ્રાહીમ અહમદ જીવા



સાંકળીયું

પ્રકરણ	વિષય	પાનું
૧	જન્મ અને નસબ	૧
૨	તાઅલીમ	૮
૩	મુસાફરી અને ઇબાદત	૨૩
૪	વચ્ચ શિક્ષક અને મુફતી	૩૦
૫	આપનો સિમાઅ	૫૧
૬	આપના સદગુણો	૫૬
૭	આપનો હુલીયો મુબારક	૬૯
૮	આપનો પહેરવેશ	૭૧
૯	આપના અલકાબ	૭૩
૧૦	આપના વચન	૭૮
૧૧	ખીખીઓ અને અવલાદ	૯૨
૧૨	ખીજા મશાયખીન	૧૦૩
૧૩	આપની વફાત	૧૧૪

હઝરત પીરાનેપીર દસ્તગીરનું જીવન ચરિત્ર.

પ્રકરણ ૧ હું

જન્મ અને નસબ.

હઝરત પીરાનેપીર દસ્તગીર શેખ મહમદ અબદુલ
કાદિર ઝલાની ૭૬૦ના પોત્ર
હઝરતનો જન્મ કાઝીકલ હઝરત અળી નસર
સાલેહ આપના જન્મ વિષે
એવું વર્ણન કરે છે કે મને ૪૭૦ ડિગ્રીમા
આપનો જન્મ થયો હતો અને તેને કુતુબુદ્દીન ડોનેની
પણ ટેકા આપે છે પરંતુ ખરી રીતે ત્રેતા આપના
જન્મની અમલ તારીખ અને વચ્ચેના મતભેદ છે
એ વાતના ટેકામા આપના પુત્ર હઝરત અબદુર્રજાકે

ગ્રહે૦ વર્ણન કરે છે કે - ‘મેં એક દીવસ
માગ ખુઝર્ગ વાલિદ માહેબને તેમની જન્મ ભૂમિ
અને જન્મ તારીખ વિષે સવાલ કર્યો તો તેઓએ
જવાબ આપ્યો કે મને એ બાબત ઠીક યાદ નથી
પરંતુ એટલું યાદ છે કે તે તાલમા તમીમી ગુજરાં
તેજ વચ્ચેના હું બગદાદ ગઈકે આવ્યો હતો અને
તે સમયે મારી વય અઠાર વચ્ચની હતી અને તમીમી
મને ૪૮૮ માં ગુજરાં હતા.

તોફરએ કાઢરીયા હયાતે જવેનાની ઇન્એ આઝમ
અને બીબા કેટલાક પુસ્તકોમાં એવું લખેલું છે કે
જ્યારે આપના માત પિતા એક વૃદ્ધવસ્થાએ પહોંચ્યા
અને સતાન પ્રાપ્તીથી તન્ન નિગાજ થઈ ગયા ત્યારે
આપનો મુબારક જન્મ થયો અને મહીનો રનઝાનુલ
મુબારકનો હતો અબુલફઝલ એહમદ બિન આલોહ
હમ્મલીના કહેવા ઉપર આધાર ગણવામાં આવે તો
જાણાય છે કે આપનો જન્મ મને ૪૭૧ કિજરીમાં
થયો હતો આ સઘળી બીના ઉપર ધ્યાન આપતા
જાણાઈ આવે છે કે આપની જન્મ તારીખમાં મતભેદ
પડેલો છે.

અલ્લામાં શેખ શમ્સુદ્દીન બિન નાનરૂદ્દીન મોહ-
મદિએ દમિશ્કી ફરમાવે છે કે - “આપનો મુબારક

જન્મ મને ૪૭૦ હિજરીમાં જીલાન નામના ગામમાં થયો છે કેટલાક લોકો આપની જન્મભૂમીને જીલ, કીલ અને જીલ પણ કહે છે અને હાજ નામના શાયરના આધારે હાફિઝ અબદુલ્લાહ મોહમ્મદ ગેહો આ જગ્યાનું નામ 'કાલ' બતાવે છે કાગલ કે અને હાજ નામના શાયરે પણ પોતાના કેટલાક શેરોમાં 'જીલ' ને "કાલ" કહીને લખ્યું છે આ જગ્યા કાઠિન શહેરની આસપાસના પ્રાણીઓમાં એક કર્મો છે

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અબુલ કાસમ એકમદ બિન નાલોહ હમ્મલીના કહેવા ઉપરથી હાફિઝ મુહિ-
યુદ્દીન મોહમ્મદ બિન નજ્જાર પણ પોતે લખેલા કતિહાનના પુસ્તકમાં એમ જણાવે છે કે - હઝરત શેખ મહંમદ અબદુલ કાદિર જીલાની ગેહોનો મુબારક જન્મ મને ૪૭૧ હિજરીમાં થયો છે અને આ બાબતને અબુ અબદુલ્લાહ મોહમ્મદ અહેમી પણ ટેકો આપે છે

“ગ્વઝુઝ ઝાહિર” ના કર્તાએ હઝરતનું જીવન ચરિત્ર લખતા એવું જાહેર કર્યું છે કે - આપ 'જીલ' નામના ગામમાં જન્મ્યા છે જેને કીલ' અને 'કીલાન' પણ કહે છે

“બેકજતુલ અનસાર” ના કર્તાએ શેખ અબુલ

ફક્કલ એકમદ શાટેઅના મતના આધારે જાણાવ્યું છે કે- 'હઝરતનો જન્મ મને ૪૭૧ હિજરીમા નયડ નામની જગ્યાએ થયો છે આ જગ્યા જુલાનને લગતા ગામોમા એક કન્ગો છે અને જુલાન તિય્રીન્તાનની પાસે એક નાકનુ પ્રગાનું છે

હાકિમ ઝકબી અને હાકિમ જગના લખાણથી જાણાય છે કે હકમત પીરાને પીર હઝરતના વાસિદ એક ના પુજ્ય પિતાનું મુબારક સાહેબ. નામ હકમત અબુ માસેહ જગી દોન્ત હત એવ જાણાય છે કે જગી દોન્ત એમનો લકબ હશે જેનો અર્થ લડાઈથી પ્રીતી મળનારો થાય છે હકમતના વાસિદ સાહેબ લડાઈ અને કથીયાગેના શોખીન હશે જેથી "જગી દોન્ત ના લકબથી આપ આગળાયા છે

આપના પુજ્ય અમા સાહેબાનું નામ કાતિમા અને લકબ ઉમ્મુલ ખયર હઝરતની વાસિદા અને ઉમ્મુલ જગનાર સાહેબા. હતુ તેઓ મ પુર્ણ પતિવ્રતા શરમાળ અને લલા બાનુ હતા તેમના પિતાનું નામ અબદુલ્લાહ અન્નામક અઝઝાલિદલ હુમની હતુ

હજગત પીગને પીગ રહીં ના મમાવા હજગત અખ-
 હજરતના નાના હજાહ એમઈ નાહિય જીલાનના
 સાહેબ. મશાયખ અને આગેવાન શહેરી
 હતા તેઓ મોટા પગહજગાર
 અને ઇબ્રાહિમ ગુમાર ખુઝુર્ગ હતા

તેમણે અજમના મોટા મોટા મશાયખોની મુલાકાત
 લીધી હતી જો કે આપ વૃદ્ધ અને એકવણ શરીરના
 હતા છતાં ગતની વેળાએ એકડો નમાઝો પઢતા હતા
 અને ગત દીવન ખુદા તઆલાના ઝીકર અઝકારમા
 લીન રહેતા હતા ગમે તેવા નીચા દરજ્જાના માણુનથી
 પણ માયાળુ પણે મળતા હતા પાતાના અતગની નથીતી
 કોઈને પણ કહેતા ન હોતા અને મુખ તથા હુ ખમા
 દરેક રીતે પુરા સતોષી રહેતા હતા અને પાતાના
 અમુદય વખતની એક પણ પણ નકામી જવા દેતા
 નહોતા

જોકે તેઓ તદ્દન માદા અને નમ્ર સ્વભાવના હતા
 છતાં સાધારણ રીતે શહેરના લોકોથી લઈને ચાગ, લુટારા
 તથા ઘાડ પાડુઓના મનમા આપની મારી પેઠે ધાક બેનક્ષી
 હતી આ વાતના ટેકામા અખુ અખદુલ્લા મોહમ્મદ
 કઝવીની લખે છે કે - 'એક દીવને તેમના કેટલાક
 મિત્રો એક કાફલાની નાથે વેપારનો માલ લઈને નમ-

રની તરફ જતા હતા રસ્તામા એક જગલ આવ્યું
 (જે જીલાનથી થોડીજ દુર હતું) ત્યાં તેમના ઉપર
 કેટલાક લુટાગઓ ટુટી પડ્યા એટલે કાફલા વાલા-
 ઓએ ઘભરાઈને હઝરત શેખ અમદુલ્લાહ મોમઈનું
 મુઆઝક નામ પોકાર્યું નામ પોકારવું હતું જ કે તરત
 હઝરત અમદુલ્લાહ મોમઈ પરવઝ દિગાગના પવિત્ર
 નામોનું ચટણ કરતા કાફલાની વચે ઉભેલા જળાયા
 પરવઝદિગાગના પવિત્ર નામોના પ્રતાપે અને તે નામો
 પઢવાની અનુપમ છટાના કાગળે તેમજ તેમના મોભા-
 દાર ચહેરાના દબદબાના અબમે લુટાગઓ અબઠ
 ગયા અને બધા ત્યાથી ચાલતા થયા કેટલાકે પકા-
 હેમા મતાયા અને કેટલાકે જગલમા નહાની ગયા
 આવી ગીતે કાફલાવાળાઓ અને હઝરત અમદુલ્લાહના
 મિત્રા લુટાગઓના ત્રાનથી બચી જવા પામ્યા ”

અલ કુઓ ગજાની વલ ફદ્દ અઝ બમે ઉસ્મ-
 મદાની મઈયદના હઝરત શેખ

હઝરતનો નસબ અમદુલ કાદિર જીલાની કદમ
 મહાન અવલીયાઓના પેશવા

ગણાએલા છે અને ઈસલામી દુનિયામા દરેક શહેર
 અને દરેક દેશમા તેમનો ચલાવેલો પ્રખ્યાત “કાદિરી”
 નિલનિલો હતો પણ બરી છે જે લોકો આપના

ઉપદેગ પ્રમાણુ ચાલે છે તેઓ ખરેખર દીની અને
 દુનિયાવી કાયદા પ્રાપ્ત કરે છે આપનો મુખારક લકળ
 મુહંમદીન અને કુન્નીયત અબુ મોહમ્મદ તથા આપનું
 મુખારક નામ અબદુલ કાદિર છે આપનું પેટીનામું
 નીચે પ્રમાણુ છે -

શેખ મુહંમદીન અબુ મોહમ્મદ અબદુલ કાદિર
 જલ્લાની બિન શેખ અલી ચાલેહ મુસા, બિન અબી
 અબદુલ્લા, બિન ચહયા અહિદ બિન મોહમ્મદ, બિન
 દાઉદ, બિન મુસા માની બિન અબદુલ્લાહ માની
 બિન મુસા અલબુન, બિન અબદુલ્લાહ મેહેઝ બિન
 હમન મુન્ના, બિન હમન, બિન અલી, બિન અબી-
 તાલિબ, બિન અબદુલ મુત્તલિબ બિન હાશમ, બિન
 અબ્દેમનાફ બિન કુસા, બિન કુલાબ, બિન મન્ગહ, બિન
 કઅબ, બિન લોવન્યા, બિન ગાલિબ, બિન
 હેહર, બિન માલિક, બિન નઝર કિનાના, બિન હઝીયા,
 બિન મદરકા, બિન યાસ, બિન મુઝિર, બિન નઝર,
 બિન મેહઝબ, બિન અદનાન અલ કુરયશી અલ
 હાશમી અલ અલવી અલ હમની અલ જેલી અલ
 હમ્મલી

પ્રકરણ રજું

તાઅલીમ.

હજારો પીગને પીર કહોની શરૂઆતની તાઅલીમ વિષે ઉપલા પુસ્તકોના આધારે માત્ર એટલું જ જણાય છે કે આપ બગદાદ શરીફ પહોંચ્યા તે પહેલાં ભારે સુખ અને આગમમાં ઉછર્યા હતા અદાર વરસ મુઘી આપ પોતાની જન્મ ભુમી જુલાનમાં જ રહ્યા અને ત્યાં જ શરૂઆતની તાઅલીમ લીધી આપના માનવતા પિતા અને નાના માહેબ અને શહેરના મલકિત બુજુગોમાં હોવાથી તેમજ “ પુત્રના લક્ષણ પારણામાંથી પરભાય ” એ કહેવત અનુસાર જ્યારે તેઓ મદ્રનામાં ભણવા જતા ત્યારે બધા તાલિબ મુદ્દેસ-વિદ્યાર્થીઓ પોતપોતાની જગ્યાથી ઉભા થઈ આપને માન આપતા હતા.

એવું જણાય છે કે આપના અમા માહેબા આપને પોતાની પાસે જ ગળી ઘર સમારના કામમાં નાખવા આહતા હતા કેમકે આપ અદાર વરસના થયા તે પહેલાં આપના બુજુર્ગ પિતા સ્વર્ગવાસી થઈ ચુક્યા હતા.

પરંતુ આપને ઇલ્મ હામલ કરવા અને ખુદાઈ જ્ઞાન મેળવવાનો એટલો બધો શોખ હતો કે આપે ઘણી જ આજીજી તથા આગ્રહ કરી અમા માહેબાને રજા આપવા માટે ગજી કરી લીધા આપે આપના અમા માહેબાને વિવેક અને અતી નમ્રતાથી સમજાવી દીધું કે - “ ન માગની જાળમા પડવાનું મારા ભાગ્યમા નથી મને ઈલ્મ રૂપી સપતી મેળવવાનો બેહદ શોખ છે માટે આપ મહેરબાની અને કૃપા કરીને હુઆ સાથે જવાની આજ્ઞા આપો ” આવા લાડકે વાયા સંપુતના વિયોગને માતાની મમતા ગ્રી રીતે સહન કરી શકે ? પણ હઝરત પીરનેપીર કહોનો આગ્રહ અને ઇલ્મ તરફની આપની અચળ પ્રીતી જોઈને છેવટે તેઓ રાજી થયા અને બગદાદ જવાની રજા આપી જતી વખતે આપના પિતાના વારસામાથી એમી દીનાર લીધા અને તેમાથી ચાલીસ દિનાર આપના ભાઈ માટે રાખ્યા અને ચાલીસ દિનાર આપના ઝલ્લાની બગલમાં ખીવી આપ્યા અને કોઈ કાળે પણ ‘ જુક ” ન બોલવાની વગીઅત કરી પ્રતિજ્ઞા લીધી આ હકીકત શેખ અબુ અબ્દુલ્લાહ મોહમ્મદે પોતે હઝરત પીરનેપીર કહોથી માલખેલી છે હઝરત પીરનેપીર કહો એ એવું પણ ફરમાવ્યું છે કે - “ જ્યારે મારી અમા માહેબા

મને વિદાય કંવા મારૂં ઘરના બારણા આગળ
આવ્યા ત્યારે તેમણે કહ્યું કે “ પરવઠ દિગારની ખાતર
હું તમારી સાથેનો મારો સબધ છુટો કરું છું હવે
ક્યામત સુધી હું તમારો ચહેરો નહીં જોઈ શકું ”
હઝરતની આ માના વચનો પુરા થયા કેમકે હઝરતના
બગદાદ શરીર જવા પડી આ મા માહેબાની વફાત
થઈ ગઈ અને આ જુદગીમા ફરી મુલાકાત ન થઈ

હઝરત ખીગનેખીર કદમ પોતાની બગદાદની
મુનાફરી વિષે લખતા આ

મુસાફરીમાં અજબ પ્રમાણે ફરમાવે છે કે - “ હું
બનાવ એક કાફલા સાથે બગદાદ જવા
વિદાય થયો ત્યારે અમે હમદાન

મુકીને આગળ વધ્યા તો મારું લુટાડેઓએ અમને ઘેરી લીધા
ખીજ મુસાફરોની પાંચ જે માલ મિલકત હતી તેની
લુટાડેઓ ત્યામ કંવા લાગ્યા પરંતુ મારી તરફ
કોઈએ નજર પણ નાખી નહીં એટલામા એક લુટા-
ગએ મારી પાંચે આવીને પુછ્યું - “ આ ફકીર તારી
પાંચે પણ કાઈ છે ? ” મેં તેને જવાબ આપ્યો -
“ હા, ચાલીસ દિનાર છે ” તેણે અજબ થઈને
પુછ્યું - “ ક્યા છે ? ” મેં જવાબમા જણાવ્યું -

“ માગ અસ્લાની બગલમા મીંચલા છે ” હુટાડ માગ બગ પોલવાને ગમુજ અને મગકરી સમજ્યો તેથી તેણે મને મુકી દીધો થોડીક વારે બીજો હુટાડ આવ્યો અને તેણે પણ પહેલાની પેઠે નવાલ કર્યો મે તેજ પ્રમાણે જવાબ આપ્યો એટલે તે બને હુટાડ એકઠા થઈને પોતાના મગદારની પાંચ ગયા અને મે જે કાઈ કહ્યું હતું તે તેને બહાર કડ્યું એટલે તે મગદારે મને પોતાની પાંચ બોલાવ્યો બધા હુટાડઓએ કાફલાનો હુટેલો માલ એક ટેકગ ઉપર એકઠો કર્યો હતો અને તેઓ તે માલની બહેચાણી કરી રહ્યા હતા ત્યાં મને લઈ જવામા આવ્યો એટલે હુટાડઓના મગદારે મને પુછ્યું - “ તારી પાંચ શું છે ? ” મે જવાબ આપ્યો - “ ચાલીસ ફિનાર તેણે પુછ્યું - “ કયા છે ? ” મે જણાવ્યું - “ માગ અસ્લાની બગલમા શીંચલા છે આ માલખી તેણે મારો અસ્લો ફાડવાનો હુકમ કર્યો અને જે કાઈ મે કહ્યું હતું તે શીવણમાંથી નીકળ્યું એટલે તેને ભારે નવાઈ લાગી જેથી તેણે પુછ્યું - “ અમારા જેવા હુટાડઓ આગળ ખુલ્લા દિલથી તે તારી પુજા બહાર કંવાની કેમ હિંમત કરી ? ” મે જવાબ આપ્યો - “ ગ્વાનગી વખતે મારી અમા માહેબાએ જુદું નહીં બોલવાની પ્રતિજ્ઞા લીધેલી

હોવાથી મેં તેમનું ફરમાન તોડવાની હિમ્મત કરી નહીં. 'આ માલગી તે હુટારૂઆના નગદારના મન ઉપર એટલી બધી અસર થઈ કે તે ગડી પડતા બોલ્યો - "એક તું છે કે પોતાની માનુ ફરમાન તોડ તો નથી અને એક હું છું કે વગ્ગેથી પરવર દિગારના ફરમાન તોડું છું." આ પછી તેણે પોતે કરેલા ગુનાહોની બગ દિલથી તવબા કરી જે બેઠેને તેના માથીઆએ પણ કહ્યું - 'હુટારૂઆ અને ગુનાહોના કામમા તું અમારો નગદાર હોતો તો હવે તવબામા પણ તું અમારો નગદાર થા." હુકામા એટલુંજ કે તે લોંડાએ પોતાના નીચ અને કરપીણ થવાથી તવબા કરી અને કાફલા વાગાઓનો હુટોલો માલ દરેકને પાછો આપ્યો, મારી છદ્મીમા મઉથી પહેલા આ હુટારૂઆના ટોળાએ માગ હાથ ઉપર તવબા કરી અને રાહે રાહત પર આવ્યા.'

બગદાદ પહોંચ્યા પહેલા આપે હટલાક ફીવન મુઘી દગલા નફીના ફીનારે મુકામ
બગદાદમાં રાખ્યો અને પાક પરવર
પધરામણી. દિગારની અનુપમ કુદરતનો અ-
 વ્યામ કરતા ગદ્યા ન્યારે અહીં

કુરમત મળી તો આપ શહેન્મા ગયા તે દીવને
સખત વગ્મા પડ્યો હતો આપ ત્રીધા શેખ હસ્માદ
ખિન મુનલિમની ખાનકાહમા ગયા ખાનકાહમા આપ
એવા મમયે પહોચ્યા કે ત્યાના શેખ નોકર પામે બધા
દીવા હોલવી ખાનકાહના દરવાજા બંદ કરાવી દીધા
હતા જેથી આપે આખી રાત દરવાજા બંધાર જ
પમાર કરી અને ત્યા આપને ઉઠવ પડ્યું આવી ગઈ
નવારે બાગ. ઉઠવયુ તો આપ અદર પધાર્યા શેખ
નાહેબે આપને જોઈ ઉભા થઈને માન આપ્યું હાથ
મેળવ્યા અને છાતી ચગ્મા આપ્યા તે બાદ આખમા
આસુ લાવી બોલ્યા - ' બેટા અબદુલ કાદિર ' આજે
જે દવલત અમારા હાથમા છે તે કાલે તમારા હાથમા
આવશે માટે તમે તેની સાથે ધનમાફ કરજો '

આપની મગદાદમા પધરામાળી થઈ તે પ્રમજે
બેહજતુલ અનગરના કર્તા શેખ અબુલ હસન અલી
ખિન યુગુદ ખિન જરીઁ અશ્શાપીલ લખમીએ આવકાર
આપનાર કર્તાદા લખ્યો છે ખરેખર હકરતની બગ-
દાદમા પવનમાળી ખુદાની ગહેમતજ લેખાવી
જોઈએ આગળ અમે જે લખનાર છીએ તે ઉપરથી
જણાઈ આવશે કે આપના મુબારક કદમના પ્રતાપે

હુનિયાને કેટલો ખર્ચો લાલ થયો હતો હવે મજદુર
કસીદાના અગળી અશઆરોનો ગુજગતી તગ્ગુમો
આપીએ છીએ જે ઉપરથી શેખ અબુલ હસનના
ઉલગઓનો કંઠકે ખિયાલ આવી શકે -

‘ આપને આવકાર આપવા માટે ગંદમતના વાદ-
ળાઓએ ઇરાકને લીલુછમ બનાવ્યું જેથી ગુમગાહી
દુર થઈ ગઈ અને હિદાયત બહાર થઈ ’

“ત્યાના લોકડા મુગધીમય બન્યા અને જગલ
બકગથી ભરપુર

‘ ત્યાના કોકગ મોતી બન્યા અને પાણી મધ
મમાન થયું ’

‘ ઇરાકનું અતર આપના પ્રેમથી અને નજદના દિલ
આપની લલાઈઓથી ભરપુર થઈ ગયા

“પુર્વમા આપના હિદાયતના પ્રકાશથી વિજળી
ચમકવા લાગી અને પશ્ચિમમા આપના વર્ણનથી ગાજ
વિજ થવા લાગી ’

આપ મારી પેટે સમજતા હતા કે હરિમ પ્રાપ્તી
દરેક મુનલમાન ઉપર ફરજ છે

આપના ઉસ્તાદો. એટલું જ નહીં પણ તે
રૂહાની બીમારોના માટે અક
મીર ઇલાજ અને પગ્હેઝગારો માટે બીધો તથા મજ-

પુત માર્ગ છે અને આસ્થા ડઢ કરવા માટે ઉત્તમ નાથન છે ખુદા પગ્ની અને પગ્લેઝગારીમા એનાથી મોટો દગ્ગજો હામલ થાય છે તથા દુનિયાદારીની મોટાઈએમા પણ એ બધાથી ઉચુ માન ગણાય છે તથા નેક લોકો માટે પણ તે એક શણગાર સમાન છે મતલબ કે આ મોથી ઉત્તમ નેઅમત હાસલ કરવા આરૂ આપે પુરે પુરી ડાશિંગ કરી અને તેના મુખ્ય નિદાનો તથા બીજી બારીકીઓ નજીક અને દુરના પ્રખ્યાત આલિમો, મશાયખો તથા ઈમામોની પાસેથી મહા મહેનત અને જા કેશાનીથી પ્રાપ્ત કરી

બગદાદમા પધાર્યા પહેલા જ કુગને મજીદ આપે મોઢે કરી લીધુ હતુ બગદાદમા પધાર્યા તે વેળા આપની વય ૧૮ વરસની અને ડિગ્રી સને ૪૮૮ ની ચાલ હતી તે સમયના રીવાજ પ્રમાણે સહથી પહેલા આપે “ફિકેહ” નુ જ્ઞાન લેવા માડયુ અને લાખા સમય મુધી અબુલ વફા અલી બિન અકીલ હમ્બલી, અબુલ ખત્તાબ મેહકુલ અલ કલુબાનીલ હમ્બલી, અબુલ હસન મોહમ્મદ બિન કાઝી અબુલ અલી રહેઠ, મોહમ્મદ બિનલ હુસેન બિન મોહમ્મદ કરાઅલ હમ્બલી, કાઝી અબુ મહમ્દ અથવા કેટલાકના કહેવા

પ્રમાણે અખુ સઈદ અલ મુબારક બિન અલી અલ
મેહરૂમી વીગેરે કેટલાક આલેમો પાનેથી 'ક્રિકેટ' નું
શિક્ષણ લીધું હતું

ઈલમે અદબ એટલે માહિત્યમા અખુ ઝકરિયા બિન
યહયા બિન અલી અતતબરેઝી ગિલક હતા અને ઈલમે
હદીસનું નામાકિત મશાયખો તથા આલેમોથી શિક્ષણ
લીધું જેમકે મોહમ્મદ બિનુલ હસન અલ બાકલાલી
ગહે૦ અખુ સઈદ મોહમ્મદ બિન અબદુલ કરીમ બિન
ખશીશા ગહે૦, અખુલ ગનાયમ મોહમ્મદ બિન મોહ-
મ્મદ અલી બિન મયમુલ કરગી ગહે૦ અખુ બકર
એહમદ બિન અલ મુઝકફર ગહે૦ અખુ જઅફર બિન
અહમદ બિનુલ હુમયન અલ ડારીમ મિરાજ ગહે૦,
અખુલ કાસમ અલી બિન અહમદ બનાનઅલ કરગી
ગહે૦, અખુતાલિબ અબદુલ ડાફિર બિન મોહમ્મદ
યુસુફ, અબદુર રહેમાન બિન અહમદ અખુલ બરકાત
હયબતુલ્લાહ બિનુલ મુબારક ગહે૦, અખુલ ઈઝ મોહ
મ્મદ બિનુલ મુબતાર ગહે૦ અખુ નમર મોહમ્મદ
ગહે૦, અખુ ગાલિબ અહમદ ગહે૦, અખુ અબદુલ્લા
અવલાદે અલીન નબા ગહે૦ અખુલ હસન બિનુલ
મુબારક બિન અતતુયુરી ગહે૦ અખુ મનસુર અબદુર

રહેમાન અલ કઝાઝ રહે૦ અબુલ બરકાત તલહતલ
આકુલી રહે૦ અને બીજા મશાયખો જેમના નામ
લખાણ થવાના ભયથી લખવાનું માડી વાળવામા આવે છે

આપ લાખા નમય મુધી અબુલ બયર હમ્માદ
બિન મુનલિમ બિન કુવતુદ દવામની મેવામા હાજર
રહ્યા અને એમના મુબારક હાથ ઉપર બયઅત કરી
તરીકત તથા ઇલમે અદબનું જ્ઞાન લીધું

આગળ જણાવ્યા પ્રમાણે હઝરતને ઇલમ પ્રાપ્તીને
ભારે શોખ હતો અને એ શોખના લીધેજ આપ
જન્મ ભૂમી જુલાનથી બગદાદમા તશરીફ લાવ્યા
હતા અહી આપ લાખા નમય મુધી ઉપર લખેલા
શિક્ષકો પામેથી ઇદમનો બઝાનો જમે કરતા રહ્યા
અને પોતાના મગજને અમુદ્ય દીની ઇદમથી ભર્યુ
કર્યો ફિકેહ, હદીસ અને ફીની ઇદમમા પુરી
પ્રવીણતા પ્રાપ્ત કરી લીધી અને પોતાના બેડીદારોમા
આગેવાન દરજ્જો હાંસલ કર્યો હુકમા એટલુજ કે
મને પરવ હિજરીમા મીમબગ ઉપર પધારી લોકોને
વઅઝ મલખાવવાના કામમા મસજુલ થયા જેથી
અરબના બધા નામાકિત આલિમે આપના વચનો
અને શિક્ષણથી લાભ મેળવવા માટે આવવા લાગ્યા

આપના પિતાનો સ્વર્ગવાન થઈ ચુક્યો હતો
માત્ર અમા આહિયા જીવતા
ઇદમ પ્રાપ્તિમાં હતા જેમની પામેથી માત્ર
મુશકેલીઓ. ચાલીસ દિનાર લઈને આપ
ઇદમ હાનલ કરવા સારું બગ-

દાદ આવી હતા તાલિય ઇદમીના મમયમા ગરીબી
અને મુશ્કેલીની કારણે આપને ભારે દુખો વેઠવા
પડ્યા હતા પણ આ અજ્ઞાઈના મિત્ર અને બહાલાએ
ભુખમરો વેઠીને પણ ઇદમ જેવી અમુલ્ય દ્રવ્યલત એકઠી
કરવામા કોઈ વાતની કચાશ ગંभी નહી

તાલિય ઇદમીના ઝમાનામા જ્યાં ભુખથી બેચેન
થઈ જતા તે લોચ ઉપર મુઠ જતા અને કુશને
મજાની “ ફઈન્ના મઅલ ઉમરે યુનગન ઇન્ન મઅલ
ઉમરે યુસગન ” પઢતા એટલે બેશક દરેક સખ-
તાઈની માથે આમાની અને બેશક દરેક આસાનીની
માથે મખતી છે ” આપે ફરમાવ્યું છે કે -
“ હું મશામખો અને ઉસ્તાદો પાસે ઇદમ હાનલ
કરતો હતો તે સમયે સળક લઈને જગલની તરફ
નીકળી જતો બગદાદમા ન ગહેતા વેગન વગરા અને
ઉજડ મથળોમા રાત દીવસ પસાર કરતો. તે સમયે

હું મુફનો ઝલ્લો પહેરતો હતો અને માથા ઉપર એક નાનો ચગ્ગો અમ્મામો બાંધતો હતો. ઉઘાડા પગે કાટા અને વગર કાટાવાળી જગ્યાએ ફરતો હતો. કાહુનુ શાક અને દરજા નીના કિનારે ઉગતી લીલોતરી ખાંડને પેટ ભરતો હતો.

બગદાદમા દુકાળ પડ્યો તે વેળાએ હજમતને ભારે દુખ વેળુ પડ્યું હતું કેમકે બગદાદમા દુકાળ. આપની પાંચે પના નહોતા અને દુકાળ પડે એવા સમયે મુફલિમ માણસની કેવી સ્થિતિ થવી જોઈએ તે લગભગ વિચાર કરવાથી એજે સમજી શકાય છે. ઘણી વખતે અન્ન વગર રહેતા હતા પરંતુ કોઈની પાંચે સવાલ કરતા નહોતા. હા, જો કોઈ પોતાની મેળે આપને કોઈ ખાવાની વસ્તુ આપતો તો આપ લઈ લેતા પણ કદાપી કોઈની પાંચે માગતા નહોતા. જેમકે દુકાળના સમયના એક બનાવનું તેઓએ પોતે નીચે પ્રમાણે વર્ણન કર્યું છે --

એક વેળાએ ફરતા ફરતા હું બગદાદના પ્રખ્યાત બજાર “ ચાક” રિહાનીન ’ ની સમજીદ પાંચે પહોંચ્યો તે વેળા મને સખત ભુખ લાગી હતી અને તે એટલે

દરજે કે હું ભારે નિર્બળ અને કેમજેય થઈ ગયો
 હતો, તેથી યાકીને મમજીદમાં ગયો અને ખુણામાં
 બેઠો તે સમયે મારી સ્થિતી ઘણીજ બગળ હતી
 મોત નજરે પડતું હતું એટલામાં એક ઈંગની ગુલાન
 રોટલા અને ભુજેલા ગોશ્ત સાથે મમજીદમાં આવ્યો
 અને ખાવા લાગ્યો મને તે વખતે સખત ભુખ હતી
 અને તેથી મારી એવી સ્થિતી યજ ગઈ હતી કે જ્યારે
 તે ખાવ માટે કોળીયું લેતો ત્યારે હું માઝ મોહુ
 ખોલી દેતો હતો થોડીવારમાં મને મારી સ્થિતીનું
 ભાન થયું એટલે મેં માઝ નફ્સને નખત ઠપકો
 આપ્યો અને મમજીદવા લાગ્યો કે આટલી અધીગઈ
 શામારે કે છે ખુદા પોતે અહીં મવજીદ છે અને
 એક દોબ મગવાનું પણ જરૂરી છે એટલામાં તે
 ઈંગનીએ મારી તરફ જોયું અને ખાવાની મલાહ
 કરતાં કહ્યું - “ભાઈ તમે પણ આવો અને ખાવામાં
 શરીરે ૫૦ મે તેની વાતને સ્વીકાર કર્યો અને
 તેની જે ખાવા બેઠી ગયો બેચાર કોળીયા મે
 લીધા ત્યારે તેણે હું કોણ છું અને અહીં શું કંઈ
 છું તે મને સવાલ કર્યો એટલે મેં જણાવ્યું - “હું
 જીલાતને ગડીશ છું અને તાઅલીમ અથે અહીં

આવ્યો છું ” પેલા ઝંગનીએ આ માલગી કહ્યું -
 ‘ હું પોતે પણ જીજ્ઞાસુ રહેવાશી છું અને જીજ્ઞા-
 સુના ઝડીશ અમદુલ કાદિ નામના જીવાનની શોધમાં
 છું આપ તેને આગળો છો ? ’ મેં જવાબ આવ્યો -
 ‘ જીજ્ઞાસુના ઝડીશ અમદુલ કાદિ તો હું પોતે છું ’
 આ માલગી તે જીવાન બેચેન થઈને બોલ્યો - ‘ ભાઈ !
 ખુદાના મોગદ બાઈને કહો છું કે આજે ત્રણ દીવસથી
 હું તમારી શોધમાં હતો જ્યારે હું બગદાદમાં આવ્યો
 ત્યારે મારી પાંચ માસ પોતાના પસા હતો પણ
 તમારી શોધ કરતા તે બધા ખતમ થઈ ગયો જેથી
 ત્રણ દીવસ થયા હું બાવાની કાઠી પણ તજવીજ કરી
 શક્યો નહીં જ્યારે મેં જોયું કે આજે ત્રીજો ફાંડો
 છે અને ઉપગ સાપની ત્રણ ફાંડો થતા શરીરમાં
 મુઠ્ઠા બાવાની ગળ આપેલી છે તેથી મેં આજે
 તમારી અમાનતમાંથી એક વખતના બાવાના પસા
 કાઢી બાબુ પેચાતુ લીધું હવે આપ ખુશી માથે આ
 બાબુ જમો કેમકે આ બાબુ તમારો છે અને હું
 આપનો મહેમાન છું ’ મેં પેસા બાબતનો ખુલાસો
 કરવા જણાવ્યું એટલે તે બોલ્યો - “ આપની અમ્મા
 માહિબાએ મારી માથે આપને આડ દિનાર મોકલ્યા છે

મે આ ખાણુ તે દિનાગ્માથી લીધુ છે જેથી મે
અમાનતમા જે ખયાનત કરી છે તેની માફી ચાહુ
છુ ' મે જવાબ આપ્યો - ' આ કાઈ ખયાનત નથી '
તે બાદ મે તેને દિલામે આપ્યો અને જે ખાણુ
વધુ હતુ તે તથા થોડીક રોકડ ગુડમ પણ તેને આપી,
જેનો સ્વીકાર કરી તે વિદાય થઈ ગયો.



પ્રકરણ ૩ નું



મુસાફરી અને જાણત.



તાલેબ ઇંદમી અને વચ્ચે શરૂ કરવાના સમય
દરમિયાન હજારે પોતાની જ દગીને મોટો ભાગ
મુળહિદા, મુસાફરી, ઇંદમી અને રિયાઝતમા
ગાળ્યો હતો.

જેમકે શેખ અબ્દુલ્લા સલમી જણાવે છે કે
હજારે પોતાના સબખમા ફર-

રિયાઝત અને માવ્યુ છે કે - ‘ મારા ઉપર

મુળહિદા. ગમે તેવું મકદ આવતું પણ

તેને હું મહન કરી લેતો હતો

અને મારા નફ્મને ભારેમા ભારે ગિયાઝતો તથા મુળ-
હિદામા નાખતો હતો હું વન વગડામા જતો અને
ખુમરાણ મચાવતો તો લોકો મને દીવાનો તથા પાગલ
સમજીને દવાખાનામા લઈ જતા ”

શેખ અબુ સઉદ અલ હરમયની જણાવે છે કે -
 “ હઝરત શેખ અબદુલ કાદિર
 ઇરાકમાં મુસાફરી. જીલ્લાની ગહેં એ ફરમાવ્યુ
 છે કે - ‘ હું પચીસ વરસ
 મુધી ઇરાકના વનવગડાઓમાં એકલો ફરતો રહ્યો ”
 આ વાતને ‘ કલાયદુલ જવાહિર ’ ના કર્તા તથા
 “ તોહફાએ કાદરિયા ” ના કર્તા મવલાના શાહે અબુલ
 મઆલી ટેકો આપે છે શેખ અબુલ હનન જણાવે
 છે કે હઝરતે ફરમાવ્યુ છે કે - “ હું પચીસ વરસ
 મુધી ઇરાકના વગડાઓમાં એકલો ફરતો રહ્યો છું ”
 તે સમયે તેઓ નમાઝ અને ઇબાદત તથા કુરાને
 મજીદની તિલાવતમાં લીન ગહેતા હતા ઉઘ ઘણીજ
 થોડીજ લેતા અને નિગત પવ્વગદિગારની ઇંછાને
 આધીન ગઈ ચાલતા દુનિયાની ઇંછાઓ જુદા જુદા
 સ્વરૂપોમાં તેમની અતઃ ચક્ષુઓ આગળ આવતી અને
 તેમને પોતાની તરફ એચવાની કાશિશ કરતી પણ
 તેઓ પવ્વગદિગારની ઇંબાદતમાં એટલે દરજે દ્રઢ
 અને અડગ હતા કે દુનિયાવી ઇંછાઓ લેશ પણ
 ડગાવી શકતી નહી તેઓ દર વખતે પોતાના પેદા
 કરનારની યાદમાં ગહેતા તેમના મનમાં જાતજાતની
 શકાઓ જન્મ પામતી અને જો તેમની જગ્યાએ કોઈ

આધારણ હસ્તી હોતો કયારનીએ ડગી જત પણ
હજરત પોતાના મન પર પુરેપુરો કાબુ ધરાવતા હતા
તેથી કોઈ પણ વાતથી ડગ્યા નહીં અને ખુદાની ઈબ્દા-
દતમા મશગુલ રહી તેનો ઉત્તમ સ્વાદ આખતા
એક, આ સ્વાદ એવો સ્વીક હોય છે કે જેને એક
વખતે એનો ચસ્કો લાગ્યો તેનું મન પછી બીજી કોઈ
પણ વસ્તુ તરફ ખેંચાતું નથી

આપે પોતાના મન ઉપર કાબુ મેળવવા શિયાઝત
અને મુન્નહિદાના જુદા જુદા રસ્તા ચાલણ કર્યા હતા.
જેના ઉપર લાખા સમય સુધી અડગતાથી કાયમ રહ્યા
વગરના સુધી શહેરની ઉજડ અને પેરાન જગ્યાઓમા
ફરીને આપ જુદી જુદી જાતની શિયાઝત તથા મહેનત
કરતા કેટલીક વખતે તો માત્ર ફજાપાન ઉપર ગુજરો
કરી લેતા દુનિયાની તમામ જાળોથી અલગ
થવા અને સાચું સુખ પ્રાપ્ત કરવા બગદાદના કરખ
નામના મહેદ્દાના ઉજડ અને લયલિત વરોમાં
રહીને તેમણે મુશકેલ અને અમઘ ઈબ્દાદતો
કરી હતી

લોકો પોતાને માટે કેવા વિચારો ધરાવે છે તેની
આપને લગારે પરવા નહોતી કોઈ આપને દીવાનો

કહેતો, કોક મજનુના નામે ખોલાવતો અને કોક પાગલ કરી પોઝરતો, પણ આપના મન ઉપર લેશ માત્ર પણ અચર થતી નહોતી સાગશ કે જે કાઠ તકલીફ. દુખ અને મકટો આવતા તે આનાનીથી સહન કરતા અને પોતાના નફસને બે કાબુ થવા દેતા નહીં દુનિયાવી દોષ દમામ અને જાહોજલાલી આપને છેવટ મુઘી પોતાની તરફ બે ચી શકયા નહીં

મવલાના શાહ અબુલમઆલી માહેબના કહેવા પ્રમાણે ઘણી વખતે આપને ઉઘ અહુજ પજવતી અને આપનું મન પણ આગમ લેવાને લલચાતું અને કહેતું કે —

એ શવદ ગર હમે ન્યામ કુની

ખાઝ બા તાઝી કયામ કુની

નહેજ વાર આગમ લેવાથી શુ બગરી જવાનું છે તેનાથી ખુદાની ઈબાદત પાઝી તાઝીની માથે થઈ શકશે

આ શેર કોઈ પોલતું હોય એવા કાનો આગળ ભણકાગ થતા પણ આપ કુગન શરીફની તિલાવતમા એવા લીન ગહેતા કે તે તરફ લગારે વ્યાન આપતા

નહી ઉઘ વારવાર રૂપ ધારણ કરીને આવતી પણ
આપ તેને કહેતા કે -

મન બંધ બાગ મી ઝદમ બ ગમગ
ચક્રમે ગમતી બ એન હઝગતે ગબ
એવે હું તેને ગુન્સામા ધુતકાગ્તો અને કહેતો
કે પગ્વરદિગાગ્ના તુકેલથી દુર થઈજ

શેબ ઉમર લખે છે કે - ‘ મે હઝગત પીરાનેપીઃ
ચ્છીચ્છી આભળ્યુ છે કે -
અદભુત બનાવો. “જ્યારે આપ ઇંગકની મુનાફ-

રીમા હતા ત્યારે કેટલાક અદ
ભુત બનાવો આપના જોવામા આવ્યા તે વખતે
આપને પાતાના શરીરનુ પણ મુદલ લાન ગ્હેતુ નહી
કેટલીક વખતે આપ દોડતા અને આપને બબર પણ
પડતી નહી એવી સ્થિતીમા આપ ઘણે દુર નીક-
ળી જતા અને જ્યારે આપને હોશ આવતુ ત્યારે
નવાઈ ઉપજતી કે આટલે દુર કેવી રીતે આવ્યો ?
આપના મનમા શયતાન જાતજાતની શકાઓ પેદા
કરતો અને કાંઈ કાંઈ વખતે તો દુનિયાની મોહજળ
આપની આગળ પાથરતો પણ આપ તે તરફ લગાગ પણ
ધ્યાન આપતા નહી

એક સમયે આપે પાતાના મનની હાલત તપાસી
તો આપને જણાયું કે તેમા હજી વિકાર અને
વિચારો બાકી છે તેથી તેને દુઃ કરવા સારૂ આપે એક
વસ્તુ પુરેપુરી કાળજી રાખી જેથી સઘળા મનોવિકાર
અને વાંછનાઓનો નાશ થઈ ગયો.

તે પછી આપે તપકકુલ, ગુફા, તૃપત્તા અને
અતઃજ્ઞાન તરફ લક્ષ દોડાવ્યું કેમકે મુલુક તથા
તરીકતવાળાઓ માટે એ અગત્યની વસ્તુઓ છે આપે
તેમા મહેનત કરી પણ જે વસ્તુની શોધ હતી તે મળી
નહી ફરી આપે યોગ ધારણ કર્યો જેથી ભારે રૂઢાની
ઈઝઝત અને નાચી તૃપત્તા તથા અનલ સ્વતંત્રતા
આપને યોગમાથી જ પ્રાપ્ત થયા. એક રીતે આપે
પાતાની હસ્તીને તિલાંજલી આપી તો સર્વસ્વ મળી
ગયું આવી સ્થિતિથી આપની કાયા પલટાઈ અને
આપ ઉઘા દરજ્જા ઉપર પહોંચ્યા.

શેખ અબ્દુલ્લા જબાર કહે છે કે - ‘ હઝરત
પીરનેખીર ફસ્તગીર ગહેંએ મને
ચોરો ભયભિત એક દીવસે કહ્યું કે એક વખત
થયા. ગતે મારી સ્થિતિ જુદીજ થઈ
ગઈ અને મેં મોટેથી ખુશરાણું

કર્યું, જેથી ચોર લોકો પ્રભુત્વ મયા. તેઓ મમજ્યા કે પકડવા માટે પાલીન આવી પહોંચી તેથી તેઓ તપાસ કરવા આવ્યા અને જ્યારે મને લોથ ઉપર પડેલો જોયો ત્યારે માથી પાસે આવીને બોલ્યા - ‘ અરે આતો અબદુલ કાદિર નીવાનો છે. ભલા માણને અમને નકામા ઘભરાવી મુકયા.

સલુકના માર્ગમા આપને જે રૂઢાની મુશકેલીઓ

આવતી તેને દુર કરવા માટે

બયઅત.

વખતો વખત શેખ હુમા-

દની મેવામા હાજર થતા એટલે

તેઓ ગુચવણ ભરેલા મવાલેખો ઉકેલ કરી આપતા છેવટે આવી ગીતે જવા આવવાના પગિણામે શેખ હુમાદના હાથ ઉપર અદખે બયઅત કરી લીધી. બાણે આપે તેમને પોતાના રૂઢાની પેશવા એટલે પીરો મુરશદ તરીકે સ્વીકારી લીધા.

પ્રકરણ ૪ થું

વચ્ચઝ, શિક્ષક અને મુકતી.

હજીત પીગને પીર હસ્તગીર કદદ મને પર૧
હિજરીમા બહેરી અને ખાતેની ઉલુમમા પુગ પ્રવીણ
થઈ ગયા અને બધા હજીત પમાર કરી મીમળર ઉપર
બેઠા અને લોકોને વચ્ચઝ નમીહત કવવા તથા રીની
તથા દુનિયાવી ઉલુમનુ શિક્ષણ આપવા લાગ્યા

આપની વચ્ચઝની મજલીસમા ધીમે ધીમે એટલા
મોટા પ્રમાણમા લોકો લાગ લેવા લાગ્યા કે મદ્રેસામા
બેસવા અને ઉભા ગહેવાની જગ્યા મળતી નહોતી તેથી
લોકો મદ્રેસાની પાસે ચડકે ઉપર બેસતા જ્યારે લોકો
કોને આવી રીતે તકલીફ થતી જોઈ ત્યારે મદ્રેસાના
આમપાસના મકાનોને તોડી મદ્રેસામા શામેલ કરી
દેવામા આગ્યા આ સવાબના કામમા ગાહેજના અમીર
ઉમગવો અને ફવલતમદોએ પુગના પ્રમાણમા નાણાની
મદદ આપી અને ફકીરો તથા દુરવેશોએ મહેનત
મજુરી કરી આ ઇમારતનુ બાંધકામ પુર કર્યું મદ-

રેમાની જગ્યાને વિશાળ કરવા તરફ લોકોની કટલી બધી લાગણી હતી તે નીચલા બનાવ ઉપરથી સ્હેજે સમજી શકાશે.

એક ગરીબ બાનુ પોતાના કડીયા કામ કરનાર ઘણીને માથે લઈ જનાર પીગને પીર સાહેબની મેવામા ડાબજ થઈ અને અગ્નિ કરવા લાગી કે -
 “આ મારો ઘણી છે તેની પાંચે મારી મહેરના વીસ દિનાર લાહેણા છે તેમાની અર્ધી ગકમ એટલે દસ દિનાર હું આ શરત માથે માફ કરૂ છું કે બાકીની અર્ધી રકમના બદલામા તે આપના મદદરેમામા મજૂરી કરે ” પેલા કડીયાએ પોતાની પત્નીની આ શરત મજૂર કરી લીધી એટલે તે બાનુએ પોતાની મહેરની ગકમ વસુલ થયાની ગમીદ લખીને હાજતના હાથમા આપી અને તેનો ઘણી મદદરેમાની ઇમાનતમા કડીયા કામ કરવા લાગ્યો આપે જોયું કે આ માણસ તદ્દન ગરીબ છે તેથી તેને એક દીવસની મજૂરી આપતા અને એક દીવસની ન આપતા જ્યારે આ માણસ પાંચ દિનારની મજૂરી કરી ચુક્યો ત્યારે આપે મહેર વસુલ થયાની રસીદ કાઢીને આપી અને ફરમાવ્યું - “મે બાકીની પાંચ દિનારની રકમ માફ કરી દીધી ”

મને પરંતુ હિજરીમા આ મદદેમા એક વિશાળ
ઈમાગતના રૂપમા તૈયાર થઈ ગયો અને તે આપના
નામથી / ઓળખાવા લાગ્યો આપે વચ્ચે કગવાનુ,
શિક્ષણ આપવાનુ અને ફતવા લખવાનુ કામ લાગે
ઉત્સાહ પુર્વક મહેનત અને બહુશાનીથી શરૂ કર્યું
હુ દગઝથી લોકો આપની પાસે એકઠા થઈ ગયા
મોટા મોટા આલિમો અને પઢેઝગારોનુ મોટુ મહગ
આપની પાસે રહેવા લાગ્યુ આ લોકો આપની પાસેથી
જ્ઞાન મેળવી પોત પોતાના ગહેરેમા જતા અને ત્યાના
લોકોને જ્ઞાન રૂપી અમૃતનુ પાન કાવતા જેથી
થોડાજ અમયમા આખા દગઝ દેશમા આપના મુઝી-
દોના પ્રનાર થઈ ગયો

મુઝીદ શબ્દથી ખિરકો પહેરવા અને પહેરાવવાનો

બનાવ થાદ આવી ગયો હજ

ખિરકો પહેરવો. રતે ખિરકો પહેર્યો તે બનાવને

પહેલા લખવો બોધતો હતો

પણ કાઠ નહી આઠી લખવામા આવશે તોએ આલશે

આપે કાઠી અખુ મદદ અલ મુબારક અલ મેહરૂમી

ગહેં ના હાથે ખિરકો પહેર્યો હતો તેઓએ શેખ

અખુલ હસન અલી ખિન મોહમ્મદ અલ કરશીમી,

તેઓએ અખુલ ફરહ અલ તરતુલીથી, તેઓએ શેખ
અખુલ કામમ જુનેદ બગદાદીથી, તેઓએ પોતાના
મામા નરી નકતીથી, તેમણે શેખ માઅરફ કરખીથી,
તેમણે દાઉદ તાઈથી, તેમણે મઈયદ હખીખ અજમીથી,
તેમણે હઝરત હનન બસરીથી, તેમણે હઝરત અલી
કર૦ થી કલાઈદુલ જવાહિરમા ઉપલો મીલનિલો
જનાબ મગ્વરે કાયનાત મલ૦, જીખર્ગલ અને પાક
પરવગ્ફિગાઝ મુધી પહોચાડવામા આવ્યો છે

ફરી મજકુર પુસ્તકમા એમ પણ લખેલુ છે કે
કાઝી અખુ મઈદે જણાવ્યુ છે કે એક બીજાથી
તખરરક હામલ કરવા સારૂ મે શેખ અબદુલ કાદિરને
અને તેમણે મને ખિરકો પહોરવ્યો છે એમ પણ
લખવામા આવ્યુ છે કે હઝરતે તસવ્વુફનુ શિક્ષણ
શેખ અખુ ચઅફુખ યુસુફ બિન અયુબ અલ હમદાની
અઝ ઝાહિરથી પ્રાપ્ત કર્યુ છે

આપના શિક્ષણ અને વચ્ચે લોકોના મન ઉપર
જુદી જુદી અસર કરી જેમકે
લોકોનો આહ. કોઈ આપને ઝુલ બયાનીન
કહેતો અને કોઈ આપને
ઈમામુલ ફરીકેનનો લકબ આપતો અને કોઈ આપને

ઝુસસિરાજેન વલ મિનહાજેન નામથી બોલાવતો દુકમા એટલુ જ કે આપના મદદચાગ વિચાર અને ઉત્તમ રહેણી કચણી તથા પરહેઝગારીના લીધે દુક મુદતમાજ આપે લોકોનો ભારે ચાક મેળવી લીધો ઘણા આલેમો અને પરહેઝગારોએ આપથી ફેઝ હામલ કર્યો અને દુનિયાના મોટા ભાગે આપથી ઈલમ પ્રાપ્તી કરી એવા લોકોની ગણતરી થઈ શકતી નથી

મોટા અને નામાકિત ઝુઝુર્ગોની ગીવાયતોથી સાબિત થાય છે કે વચઝ વચઝ અને નસીહત અને નસીહત કરવામા આપ અસાધારણ શક્તિ ધરાવતા હતા લોકોને પોતાની તરફ ખેંચવા અને તેમના અતર અસગકારક બનાવવા તથા મઝહબી આગાઓ મદાના માટે જુગરમા ડોતરાઈ રહે એવી રીતે વિવેચન કરવા એ આપનોજ હિસ્સો હતો બોલવાની મીઠાશ અને અમગકાગક વાક્યો ઉચ્ચારવામા આપની જોડી નહોતી આ કાગ્જોના લીધેજ આપના વચઝ અને શિક્ષણનો દુનિયાએ તરતજ સ્વીકાર કરી લીધો

“કલાઈદુલ જવાહિર”મા લખ્યું છે, તેમા ઇબ્રાહીમ બિન સાઅદુદ્દીન રહેઠ જણાવે છે કે —“અમારા

પીઠ હઝરત શેખ અબદુલ કાદિર રહેઠે ઉલમાનો લિખામ પહેરતા, તખત ઉપર બેઝીને વિવેચન કરતા. આપ મોટેથી અને જલ્દી બોલતા હતા જ્યારે આપ વિવેચન કરતા તો લોકો તેને ધ્યાન પુર્વક સાલજતા અને જ્યારે આપ કોઈ વાતનો હુકમ આપતા તો લોકો તસ્તજ બજવી લાવતા જ્યારે કોઈ મખત દિલનો માણુન આપના દર્શન કરતા તો તે રહેમ દિલ-દયાળુ બની જતો.

હાફિઝ ઇમામુદ્દીન ઇબ્ને કઝીર પોતાની તવારીખમા લખે છે કે—“મહમ્મદુદ્દીન શેખ અબદુલ કાદિર બિન અબી માલેહ અબુ મોહમ્મદ અલ હમ્મલી રહેઠે જ્યારે બગદાદમા પધાર્યા તો આપે ત્યા પહોચીને હફીઝનુ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું અને તેમા કમાલ હાસલ કીધું ઇબ્ને કઝીર કહે છે કે ફિકેહ, હદીઝ, હકાયક અને વચ્ચ જોઈમા આપ એકકા હતા ભલાઈની વાતો બતાવવા અને ખરાબ વાતોથી રોકવા સિવાય બીજી કોઈ બાબત વિષે આપ બોલતા નહોતા ખલીફા, પ્રધાનો, અમીરો અને મુલતાનો તથા બીજા બધા લોકોને મજલિસોના મિમબર ઉપર ચઢીને રૂબરૂ ભલી વાતો બતાવતા અને ખુશઈથી તેમને

રોકતા જો કોઈ જીલમીને હાકિમ બનાવતો
તો આપ તેને મનાઈ કરતા ટુકમા ખુદાના માર્ગમા
ડગલુ આગળ ભરવા, લોકોને ભલી વાતો બતાવવા,
ખુરી વાતોથી રોકવામા આપને કોઈની બીક તથા
કોઈની પણ શરમ નહોતી આપ બહુ મોટા
આહિદ અને પરહેઝગાર હતા આપ આગેવાન મશા-
યખ અને સાદાત હતા”

મજકુર કિતાબમા એક બીજી વાત પણ નજરે
પડે છે એટલે આપની મજલીસમા આવનાર દરેકને
એમજ લાગતુ કે આપની નજરમા આ મજલીસમા
માગ કરતા બીજા કોઈનુ વધારે માન નથી જાણે
તેઓ વાતચીત અને વચ્ચ તથા વિવેચન વખતે દરેક
માણસની તરફ એવી રીતે લક્ષ આપતા કે ખાસ
કરી તે એમજ સમજતો કે આ બધુ મનેજ કહી
ગયા છે જે લોકો આપની પાસેથી હુર થતા તો
તેમની સ્થિતી વિષે વખતો વખત પુછતા તેમને યાદ
રાખતા અને ભુલતા નહી

‘કલાઈદુલ જવાહીર’ ના કર્તાના લખાણથી
જણાય છે કે હંઝરતના દીકરા
વચ્ચની મુદત હંઝરત અબદુલ વહાબ
સાહેબે ફરમાવ્યુ છે કે —“મારા

પિતાશ્રી અહવાડીઆમા ત્રણ વખત વચ્ચ ક્રમાવતા હતા મદરિઆમા બે વખત, એટલે જુમ્માની મવારે અને મગલની રાતે અને પોતાના મેહમાન આનામા ખુશવાગની મવારે આપની વચ્ચની મજલીનમા ઉલુમા, કુકુહા અને મશાયખ વીજેરે મોટી મખ્યામા હાજર થતા હતા આપે ચાલીસ વગ્સ વચ્ચ અને નમીહતમા ગાળયા છે સને ૫૨૧ હિજરીથી અને ૫૬૧ સુધી વચ્ચની મુદત ગણાય છે” આ વાતને “તોહફએ કાદિરિયા” પણ ટેકા આપે છે

હઝરત પીરને પીર જો કે બહુ મોટા આલિમ હાકિમ અને રૂહાની લેહોના આપનું એક સ્વપનું પુરેપુરા બાબુકાર હતા છતાં પણ અજમના રહીશ હોવાના કારણે અરબી ભાષામા અરબ દેશમા વચ્ચ કેહવાથી સહેજ અચકાતા હતા આપ આ મહત્વના સવાલ ઉપર વિચાર કરતા હતા એટલામા એક સ્વપનુ જોયું જેથી આપની ચિંતા દુર થઇ ગઈ અને આપે મજબુત ઇરાદો કરી અરબીમા વચ્ચ શરૂ કરી દીધો

“તોહફએ કાદિરિયા”ના કર્તા શેખ ઉમર કિમીયા અને ઉમર બઝઝાઝ આપના સાહિબઝાદા શેખ અબ્દુર

ગાંધીજી અને અબ્દુલ વહાબની તેમજ 'કલાઈદુલ જવા-
હિર' કિતાબમાં શેખ અબ્દુલ્લાહ જબારની રીવા-
યતથી આપતુ એક સ્વપ્ન આ પ્રમાણે વર્ણવે છે
કે - "હઝરત જવમુલ આઝમ પીગને પીગ દસ્તગીર
ફરમાવે કે મે એક દિવસ ઝોહોગના વખતે હઝરત
રમુલે અકઝમ સલ્વને સ્વપ્નનામાં જોયા, આપે મને
ફરમાવ્યું કે - 'તુ વચ્ચ અને નમીડત કેમ નથી
કરતો?' મે અઝ કરીકે "ઓ માગ હાદી" હું
અજમમાં પેદા થએલો છું બગદાદના અઝબી વકતા-
ઓની મામે કેવી ગીતે મારી જીલ જોલુ?" આ
ઉપરથી આપે મને મોહુ જોલવાતુ ફરમાવ્યું મે
માઝ મોહુ જોલ્યું એટલે હઝરત પયગમબર સલ્વએ
સત વખત પોતાના મોઢામાંનો લુઆબ તેમાં નાખ્યો
અને પછી હુકમ આપ્યો કે - "જવ બેઘડક વચ્ચ
અને નમીડત કરો" ઝોહોગની નમાઝ પછી મે
જોયું કે વચ્ચ સાબળનાગ લોકો મોટી મળ્યામાં જમા
થયા છે તેથી હું લગાગ અચકાયો તે પછી મે સ્વ-
પ્નનામાં હઝરત અલી કરને જોયા આપે પણ મને
મોહુ જોલવાનો હુકમ કયો મે માઝ મોહુ જોલ્યું
તે આપે પોતાના મોઢામાં લુઆબ છ વખત નાખ્યો
મે અઝ કરી - "આપ સાત વખત કેમ નાખતા

નથી' આના જવાબમા આપે ફરમાવ્યું - “હજરત
મુહમ્મદ રીમ મલબોને અદબ રાખવો બેઠાંએ” તે
પછી આપ માગથી પોશીદા થઈ ગયા મેં આ ઉપર
ધ્યાન પુર્વક વિચાર ચલાવ્યો તે પછી માગ મનમા
તરેકવાર જાતની ઉમદા નમીડતો અને શીખામણો
તથા જુદી જુદી જાતના મતઅલાઓનો જાણે એક
ભડા ભગયલો જણાયો, તે માથે જ માગ મુખમાથી
શબ્દોવ્યાગ થવા લાગ્યા એક વખત જ્યાં રોકાણ
હુ થઈ તો મારી વાણીની મીઠાશ, બોલવાની છટા
અને અસરકારક વજા શક્તિથી બગદાદના તમામ
વંત્રાઓ તથા આલિમો દગ થઈ ગયા અને પામે
તેમજ દુરના ઘણા લોકો મારો વચ્ચ માલખવા તથા
ફેલાની ફયજ હામલ કરવા આવવા લાગ્યા”

વિલાયતની ગાંધી ઉપર બિરાજમાન થનાગ વલી
માટે બાગ સદગુણો જરૂરી છે “કલાઈદુલ જવાહિર”
મા લખ્યું છે કે - “આપ ફરમાવતા કે જ્યાં સુધી
માણુનમા બાર સદગુણો ન હોય ત્યાં સુધી મનનદે
વિલાયત-વિલાયતની ગાંધી ઉપર બેસવું તેના માટે કોઈબી
રીતે લાયક નથી આ બાર સદગુણો આ પ્રમાણે છે
પહેલા બે સદગુણો આ છે કે એબ પોશી કરવી અને

દયાભાવ રાખવો, આ મદગુણો પરવગ્નિગારથી શીખવાના છે ખીજા બે મદગુણો જનાબ નરવરે કાયનાત હઝરત રમુલે અકરમ મલઠથી શીખે જે મહેરબાની અને ભાઈચારો છે બે મદગુણો હઝરત અબુબકર સિદીકથી શીખવા જોઈએ જે મહેમાનદારી અને ગતે બગતા રહી ખુદાની ઇબાહત કવવાના છે ખીજા બે મદગુણો હઝરત અલી કરઠથી શીખવાના છે તે એકે આલિમ બનવું અને શુબઅત તથા જવામદીં ધાગ્ણુ કવવી, વિગેરે વિગેરે,”

એવું જણાય છે કે જીલ્લાનથી વિદાય થતી વખતે
આપની અમા સાહિબાએ

આપની બહાદુરી આપને જે નમીહત કરી હતી

તે આપ આખી જી દગી સુધી
ભુલ્યા નહોતા જે માણસ પોતાનો જીવ જવાની ખીક
હોવા છતાં પણ લુટાડ્યો અને તેમના સરદારની સાથે
જુઠું ન બોલે તે આલિમ, ફાઝિલ, વચ્ચ અને વલી
હોવા પછી કેવી રીતે જુઠું બોલે સારી વાત કહેવામા
આપ કદી પણ અચકાતા નહી તેમ ડરતા પણ નહી
એટલે સુધી કે રઈસો અને તે સમયના હાકિમ
આગળ પણ સારી વાત કહેવામા આપ કોઈ કાળે
ડર્યા નથી

“કલાઈદુલ જવાહિર” મા શેખ મોહમ્મદ કાઈદ રવાનીથી જે રિવાયત બયાન થયેલી છે તેનાથી પણ ઉપલી વાતને ટેકા મળે છે તેઓ લખે છે કે - “એક દીવસે હું હંઝરત અબદુલ કાદિર જીલાની કદબની પાસે હતો તે દીવસે મેં આપને ઘણીખરી વાતોની પુછપરછ કરી અને તેની સાથે મેં આપને એ પણ પુછ્યું કે - આપની મોટાઈ અને બુઝુર્ગીની આધાર કઈ વાત ઉપર છે ? તેના જવાબમાં આપે ફરમાવ્યું - “સાચું બોલવા પર હું મારી જીદગીમાં કદી જીઠું બોલ્યો નથી તે એટલે મુઘીકે જ્યારે મક્તબમાં લખતો હતો ત્યારે પણ મારા મુખમાંથી કદી જીઠું શબ્દ નીકળ્યો નથી ’

“કલાઈદુલ જવાહિર” મા શેખ ઉપર કીમી-યાના બયાનથી જણાય છે કે યાહુદીઓ અને ખ્રિ-આપની લગલગ દરેક મજલી-સ્તીઓ મુસલ-સોમાં યાહુદીઓ અને ખ્રિસ્તી-માન થયા. ઓ મોટી સંખ્યામાં ઇસલામનો સ્વીકાર કરતા હતા એક વખતે આપની મજલિસમાં મનાન નામના એક ખ્રિસ્તી પાદરીએ ઇસલામનો સ્વીકાર કર્યો અને બાહેર મજ-

લિસમા ઉભા થઈને જણાવ્યું - ‘ હું યમનનો ગ્રીહ છું માગ મનના ઇમલામ કમ્બુલ કમ્બાનો વિચાર આવ્યો એટલે મેં એવો મજબુત ડગવ કર્યો કે યમનમા જે માણુન સઉ કમ્બા મારો હશે તેના હાથપર ઇમલામનો સ્વીકાર કરીશ આવા વિચારમા હું ઉઘી ગયો તો સ્વપનામા હજમ્ત ઈમા અલબના સીદાર થયા તેમણે કમ્બાવ્યું કે - “ મનાન ! તું બગદાદ જા અને હજમ્ત શેખ અબદુલ કાદિર જીલાનીના હાથ ઉપર ઇમલામનો સ્વીકાર કર કારણ કે ચાકુ મમયમા તમામ દુનિયાના લોકોમા તેઓ બધા કમ્બા ઉત્તમ પુરૂષ છે ’

શેખ અબદુલ જાઈની એક રિવાયતથી એમ જણાય છે કે હજમ્ત શેખ અબદુલ કાદિર જીલાની કહ્યુંએ એવું કમ્બાવ્યું કે - “ મારા હાથ ઉપર પાચ હજાર ચાહુદીઓ અને ખ્રિસ્તીઓએ ઇમલામનો સ્વીકાર કરેલો છે ” વચ્ચે અને નસીકતની ચાલીસ વચ્ચની મુહતમા ઇમલામના ડોઈ પ્રખ્યાત વચ્ચ, વકતા અને વલીના હાથ ઉપર એટલા ચાહુદીઓ તથા ખ્રિસ્તીઓનું મુસલમાન થવુંકાઈ અબ્બયખીની વાત નથી

શેખ ઉમર કિમીયાના બયાનથી એમ જણાય છે

કે આપની દરેક મજલિસમાં
બદમાશોનું સુધરવું. ચોરો, ખુનીઓ, ધાડપાડુઓ
 અને નાસ્તિક લોકો આવીને
 તવબા કરતા હતા આ મબઘમા શેખ અબદુલ્લા
 જખાઇની રિવાયતથી એવું માલમ પડે છે કે હઝરત
 ગવમે પાઝના હાથ ઉપર એક લાખથી પણ વધારે
 ચોર, લુટારા, અને બદમાશ લોકોએ તવબા કરેલી છે
 ઇબ્રાહીમ અદદારરીની રિવાયતથી એવું જણાય
 છે કે - “લોકો આપનો બેહદ

આપનો માન માન મગ્તબો રાખતા હતા
મરતબો. દાખલા તરીકે એક દીવમ જુમ્મા
 મસજીદમાં આપે છી કે ખાધીતો

લોકોએ છી કના જવાબમાં “યરહમકુલ્લાહ અને
 “યરહમોબિકા” કહ્યું તેનો એટલો બધો શોર બકોર
 થયો કે આખી મસજીદ ગજી ઉઠી અને મસજીદમાં
 જે સ્થળે બલીકા મુમતનદ બિલ્લાહ નમાઝ ભણતો
 હતો ત્યાં સુધી અવાજ પહોંચ્યો એટલે બલીકાએ
 શોરબકોર થવાનું કારણ પુછ્યું તો લોકોએ જણાવ્યું
 કે - “હઝરત ગવમે પાકે છી કે ખાધી જેથી લોકોએ
 “યરહમકુલ્લાહ” અને “યરહમોબિકા” કહ્યું ”
 આ સાલળી બલીકાને ઘણી ધાસ્તી લાગી જુમ્માના

દીવસે જ્યારે આપ મસજીદમાં પધારતા તો રસ્તાની બેને બાજુએ હંઝારો લોકો આપથી દોઆ કરાવવા અને આપની બચ્કતથી દોઆ માગવા ઉભા રહેતા હતા અદલાહ, અદલાહ, આપના માન મગતબા, આપની લોકપ્રિયતા, અને આપની વિખ્યાતીની કાંઈ હદ નહોતી

આપના વચ્ચે ઘણાજ અસરકારક થતા હતા,
“કલાઈદુલ જવાહિર” અને

આપના વચ્ચેની “તોહફાએ કાદિરિયા” નામના

અસર.

પુસ્તકોમાં જુદા જુદા રાવીઓ તરફથી આ બાબત ખુલાસા

વાગ લખવામાં આવી છે તો પણ અત્રે ટુકમાં તે ઉપર થોડુંક વિવેચન કરવું મુનાસબ જણાય છે આપના વચ્ચેની મજલિસોમાં ઘણી વખતે લોકો બેહોશ થઈ જાયેલા તથા ગડતા પીટતા અને પગવઢિગારની જનાબમાં ફગિયાદ કરતા દેખાતા હતા આ બાબતને શેખ અબુ ઝરઆ તાહિરના લખાણથી ટેકો મળે છે વળી આપના વચ્ચેના ફાયદાઓ અને બારીકીઓ લખી લેવા માટે દરવખતે લગભગ ચાગસો આલિમ લખનારાઓ આપની મજલિસમાં હાજર રહેતા હતા આ બાબતને હઝન્ત અબુ અબ્દુલ્લા અબ્દુલ વહાબ ટેકો આપે છે

આપની મજલિસમાં માલગનારાઓની મોટી ભીડ જામતી હતી “તોહફાએ કાદિરિયા” મા શેખ ફરીદ અબુ અબદુલ્લા મોહમ્મદ બિન અબુલ ગનાયમ અઝહર ઇબને અબુલ મગારિઝ હુસેની બગદાદીની એક રિવાયતના આધારે એવું લખેલું છે કે મને પપ્પ હિજરીમાં આપની મજલિસમાં લગભગ દસ હજાર માણસોનો જમાવ થતો હતો.

આપ ઘણી વખતે ફરમાવતા હતા કે - “જો હું ન બોલું તો મારા ગળુ બેગી જાય છે અને ઘણી કોશિશ કરવા છતાં પણ ચુપ રહેવાનું મારાથી બનતું નથી શરૂઆતમાં મારો વચ્ચે માલગનારાઓની મળ્યા જુજ થતી જે ધીમે ધીમે વધતા હજારો સુધી પહોંચી ગઈ” આમ થવાથી આપે બાબે હલબના મુસદ્દા ઉપર બેગી વચ્ચે કહેવાનું શરૂ કર્યું અને જ્યારે લોકોનો જમાવ એથી પણ વધારે થવા લાગ્યો તો શહેરની બહાર ઈદગાહમાં મિમબર લઈ જઈને રાખવામાં આવ્યો. લોકો ઘોડાઓ, ખગ્ગરો, ઉટો વિગેરે ઉપર સવાર થઈને ત્યાં આવતા અને મજલિસની આસપાસ વિટળાઈ જતા.

“તોહફાએ કાદિરિયા” મા હઝરતના પૌત્ર કાઝી-

ઉલ કઝાત હઝસ્ત અણુ માલેહની એક રિવાયત બયાન થયલી છે જેનો માગ આ પ્રમાણે છે કે - “ હઝસ્તના એક આહિબ જાદા અણુ અબદુલ્લાહ અબદુલ વહાબે હઝસ્તની રૂબરૂ મિમબર ઉપર ચઢી ઇલ્મે ઉમુલ, ફિક્હે અને બીજા વિષયો ઉપર વચ્ચઝ તથા નમીહતો બયાન કરવા માડી પણ લોકોના મન ઉપર તેની જોઈએ તેવી અસર થઈ નહીં એટલે તેઓ મિમબર ઉપરથી ઉતરી પડયા અને હઝસ્ત પીરાને પીર દસ્તગીર કેદમિમબર ઉપર બિગજમાન થઈને બોલ્ય - “ આ નગમ મનવા જાઓ ! એક પળવાર મબર કરવું બહાદુરીનું કામ છે ” આ વાક્ય સાલજતાજ આખી મજલિસના લોકો રડી ઉઠયા જ્યારે હઝસ્તના આહિબ જાદાએ આમ થવાનું કારણ પુછ્યું તો હઝસ્ત ગવમે પાકે ફરમાવ્યું - “ તમે તમારી તરફથી બોલો છો અને હું બીજાની તરફથી એટલે પગ્વરદિગારના ફગમાનથી બોલું છું ”

તોહફએ કાદિરિયા ” મા શેખ અબદુલ વહાબ આહિબના આધારે જણાવવામા શિક્ષણ અને ફતવા. આવે છે કે - “ મારા બુઝુર્ગ વાલિદસાહેબે પોતાના મદ્રેસામા હિજરી ૫૦૮ થી ૫૬૧ ગુધી એટલે લગભગ તેત્રીસ

વરસ સુધી શિક્ષણ આપ્યું અને ફતવા લખ્યા, ' આ ઉપરાંત ગરીબ અબદુલ્લાહ અબુ મોહમ્મદ બિન બિઝર હુસેની મુમલી કહે છે કે - " મેં માન પિતાથી માલજેલુ છે કે હઝરત ગવમે પાકે તોર ઇસ્મામા વિવેચન કરતા હતા અને સવારથી બપોર સુધી તફ્તીર, ઇસ્મે ફરીમ મઝહબ અને ઊમુલ, નકવ વિગેરેનું તથા ઝોહોર પઢી કુરાને મજ્હુનુ શિક્ષણ આપતા હતા આ વાતને ' હયાતે જવે-ફાની ' પુસ્તક ટેકો આપે છે

જુદા જુદા ગવીઓના વચન અને વિવાયોથી જણાય છે કે ઈગિકે ઉપરાંત બીજા દેશોમાથી પણ આપની પાસે ફતવાઓ આવતા હતા આપને કોઈ પણ ફતવા ઉપર વધુ વિચાર કરવાની જરૂર નહોતી તેમજ આપ કોઈપણ ફતવાને પોતાની પાસે રાખતા નહોતા બલકે તેને વાચીને તેના નીચેજ જવાબ લખી આપતા હતા. આપ હઝરત ઈમામ શાફી રહેલ તથા હઝરત ઈમામ અહમદ બિન હમ્મલ રહેલ બંનેના તરીકા ઉપર જવાબ લખતા હતા જ્યારે આપના ફતવા ઈગિકે દેશના આલિમોની રૂબરૂ રજુ કરતામા આવતા ત્યારે તેઓ તુરતા તુરતજ જવાબ

આપવા ઉપર ભારે અભયબી જાહેર કરતા હતા. કોઈપણ માણસ દીની ઇદમોમાથી કોઈપણ ઇદમ લાણવા આવતો તો આપ તેને સારી પેઠે લાણાવી શકતા અને તે માણસ હમેશા સુધી આપનો મોહતાજ રહેતો હતો.

જે લોકો આપની પાસે લાણવા આવતા તેમને ખાસ લક્ષ પુર્વક લાણાવતા હતા અને એક એક મસ-અલાના અનેક કારણો બચાવ કરમાવતા હતા. વિદ્યાર્થીઓ ઉપરાંત જે લોકો માત્ર આપના વચ્ચળ અને શિક્ષણની પદ્ધતી મ લાણવા આવતા તેઓ આપની વક્તા શક્તિ તથા વિદ્વતા જોઈ અજબ થતા હતા. જેવી રીતે દરેક માણસ એમ સમજતો કે આપ તેની તરફ જ્યાં આપી રહ્યા છે તેવી જ રીતે આપ ઠોઠમા ઠોઠ વિદ્યાર્થીને પણ શિક્ષણ આપવાની તકલીફ બગદાજત કરતા હતા. જેમકે એક ઉદ્બી નામના ઠોઠ વિદ્યાર્થીને પણ ખાસ લક્ષ પુર્વક લાણાવતા હતા. ખાસ મહેનતથી લાણાવવા અને સમજાવવા છતાં તે નમજી શકતો નહોતો. પરંતુ પરવગદિગાગની કુદરતથી આ માણસ થોડા દિવસમા ગુજરી ગયો અને આપ પીડામાથી હુટયા.

આપની બાહોશી, ઉચ્ચ લાચકાત અને મન

એક વિચિત્ર
કતવો.

શમિનુ સહેજ ભાન આટલા
ઉપગ્રથી થઈ શકે છે કે “કલા-
નદુલ જવાહિર” અને “તોલ-
કથે કાદિગિયા” બંને પુસ્તકો

કોમા નહેજ સાજા ‘ગદ્ય’ માથે એક બનાવ આ
પ્રમાણે લખ્યો છે તથા તેના રાવી તરીકે આપના
માડિબકાદા હાજર ગેબ અબદુર ગાક સાહેબનું નામ
આપવામાં આવેલું છે મજકુર બનાવ આ પ્રમાણે છે કે
આપની પાસે અજમ દેશથી એક કતવો આવ્યો જે
ઇંગકના તમામ ઉદાસોને મોકલવામાં આવ્યો હતો
પરંતુ કોઈએ તેનો ન તો પકાવક જવાબ ન આપ્યો
આ મજકુર બનાવ પ્રમાણે હતો —

‘એક માણસ તબ તલાકો માથે એવા મોગદ
ગા બાવા કે તે ગાત એક એવી ઇબાદત કરશે કે
જે વખત તે તમામ લોકોથી દુર ગઈશે આ બાબ-
તના શરીરતના તાલિમોનો શુ ફરમાન છે? ત્યાં
આપના પાસે આ કતવો આવ્યો તો આપે તેના
ઉપર એવો જવાબ કાઢ્યો કે — આ માણસ મસ્જી
મોઅઝઝમા બનાવે અને બાનએ કબાને તમામ લોકોથી
ખાલી કરાવે અને તે પછી માત્ર વખત તેનો તલાક

કરે એટલે તેના સોગદ ઉતરી જશે ' આ જવાબ સાલળી તેજ દીવસે તે માણુમ મધ્ધા રવાને થઈ ગયા.

આપના માહિય ઝાઝા શબ રાખદુર ના, માહિય ખયાન કરે છે - ' જ્યારે

તબરરૂકન ખિરકો મારા વાલિદ માહિય મકકે પહેરવો. ગરીફ હજી માટે ગયા તે

વખતે હું પણ આપની માથે હતો ત્યાં મેં જોયું કે અગ્નિતના મંદાનમાં શેખ બિન મનુક અને એક બીજા બુઝુર્ગથી આપની મુલાકાત થઈ એટલે તે બંને માહિયોએ મારા વાલિદ માહિયની પાંચેવી તબરરૂકન ખિરકો લીધે, અને આપની પાંચે બેસીને આપણી ડેટલીક હાથે સાલળી "

આપની મજલિસોમાં આવનારોગોની મજ્યા અગણિત હતી આ લોકો વચ્ચે અને નમીહતોથી લાભ ઉઠાવી પોત પોતાને ઘેર અને નદેશ પાછા ફરતા અને ત્યાં પણ કાદિગિયા કચ્છ આમ લોકોમાં ફેલાવતા હતા એજ પ્રમાણે આપના શાગિદાની સખ્યા પણ અગણિત હતી આપના શિદાવના બગ્ગતથી હઝારો લોકો મોટા મોટા આલિમ તથા ફકિલ બન્યા હતા અને થવાની બીકથી તે લોકોના નામ લખવામાં આવતા નથી,

પ્રકરણ ૫ મું

આપનો સિમાચ.

શેખ ઉમર બઝઝાઝ તથા બીજા મશાયખોના આધારે ‘ તેહકુએ કાદિરિયા ’ ના કર્તા લખે છે કે -
 “ એક વખતે શેખ બકા તથા શેખ અલી બિન હેયતી તથા શેખ અબુ સઈદ ફીલવી હઝરત જવમે પાકની ઝિયારત કરવા આપની સેવામા હાજર થયા એટલે હઝરતે શેખ બકાની સામે જોઈને ફરમાવ્યું -
 “ અય બકા ! કાઈ બોલો ” બકાએ અરઝ કરી -
 “આપની સેવામા એકે શબ્દ ઉચ્ચારવા જીભ ઉપડતી નથી ” આ માલગી હઝરતે શેખ અલીને ફરમાવ્યું -
 “ તમેજ કાઈ બોલો ” તેમણે પણ એજ જવાબ આપ્યો એટલે હઝરતે અબુ સઈદને ખાસ કાઈક બોલવાને જણાવ્યું જેથી તેઓ કાઈક બોલ્યાને ફરી તરત જ ચુપ થઈ કહેવા લાગ્યા - “ મારામા વધુ બોલવાની શક્તિ નથી ”

આ વાતચીત પછી હઝરતે પોતાની મુખારક જીભ વડે વિવેચન કરવા માડ્યું અને એવી એવી ખારીક

અને અનુપમ વાતો ફરમાવી કે સાલળનારા ઘણાજ ખુશી થયા એટલે તે ખુશીમા તે લોકોએ હઝરતની પાસે કબ્વાલ બોલાવવાની રજા માગી હઝરતે રજા આપી એટલે કબ્વાલ બોલાવવામા આવ્યો અને જ્યારે કબ્વાલે ગાલુ શરૂ કર્યુ અને એક શેઅર કહ્યા ત્યારે તેને સાલળનાજ હઝરત ઉભા થઈને ફરવા લાગ્યા અને મદદરેમામા ચાલ્યા ગયા '

આપનો બાદિમ અણુ ગજા જણાવે છે કે -

‘ એક દીવસે આપ પોતે

એક ગવઠયાની હુ બ ઉાવી બીજાને મ્હાય

તથા. કરવા બાબે વિવેચન ફરમાવી

મ્હા હતા એટલામા આપ

ઉપર જોઈને ચુપ થઈ ગયા અને તે પછી હાજર

મંદલાઆને ફરમાવવા લાયા - ‘ હું તમોને વધારે નહી

પણુ મત્ર એક એ દિનાર માટે જુદું છું આ માલગી

વણા લોકો એક એકએ દિનાર લઈને આપની મેવામા

હાજર થયા પણુ આપે મત્ર એકજ જણાની પામેથી

એક એ દિનાર લઈને બીજા બધાના દિનાર પાછા

ફરી ફીધા આ ખનાવયી લોકોને ભારે અજયબી ઉપજી

એટલામા આપે મને બોલાવીને ફરમાવ્યુ કે - “આ એ

દિનાઁ લઈને શવેનઝીયા મકબરા ઉપર જાવ ત્યા એક
 ઘરડો માણસ અરબત (એક જાતનું વાણુ) બજારતો
 હશે તેને આ એકમા દિનાઁ આવી મારી પાસે તેડી
 લાવેા હું આ હુકમ માલગી તરતજ મજકુર મકબરા
 ઉપર ગયો જ્યા હઝરતના ફરમાવ્યા પ્રમાણે ઘરડાને
 અરબત બજાવતા જોયો એટલે મેં સલામ કરીને તે
 દિનાઁ આપ્યા આ જોઈ તેણે બુમો પાડી અને તેજ
 વખતે બેહોશ થઈને ભોલ ઉપર પડી ગયો, જ્યારે તે
 હોશમા આવ્યો તો મેં તેને હઝરત ગવમે પાકનો મ દેશો
 કહ્યો આ માલગી તે માણસ અરબતને આધે મુકી
 મારી સાથે હઝરતની મેવામા આવ્યો આપે તેને
 મિમબર પાસે બોલાવીને ફરમાવ્યું - “તું તારી આપ-
 વીતી બચાવ કર, ” આ માલગી તે બોલ્યો - “હઝરત
 હું જીવાનીમા ઘણુંજ ગ્રામીક ગાતો અને બજાવતો હતો
 માર ગાણુ સાલગવા લોકો ભારે ઉત્સાહ પુર્વક આવતા
 પણ જ્યારે હું ઘરડો થયો ત્યારે લોકોએ મારી પાસે
 આવવું મુકી દીધું એટલે મેં શહેરનું રહેઠાણ તજીને
 શહેર બહાર રાખ્યું મેં મારા મનમા મજબુત ઈરાવ
 કર્યો કે હવે હું મડદાઓ સિવાય બીજા કોઈને માર
 ગાણુ સલામગાવીશ નહીં આ ડગલ પ્રમાણે લાખા
 સમય મુઘી કબ્રસ્તાનમા ગાતો બજાવતો રહ્યો. પણ

ફરી મનમા વિચાર આવ્યો કે હું આવી રીતે કયા મુઘી મડદાઓને ગાળુ સલળાવુ હવે તો માત્ર ખુદાના બનીને તેનેજ ગાળુ સલળાવવુ જોઈએ હું આવા વિચારોમા મુઘં ગયો અને જ્યારે જાગ્યો તો આ શેઝર પડયા —

ઈલાહી કયામતના દીવન માટે મારી પાંચે કાલં નથી માગ મનમા માત્ર તારી બખશિશની આશા અને મારી જીલમા તારી તારીફની શક્તિ સિવાય બીજી કાઈ નથી

જે લોકો તારી આશા રાખે છે તે તારા દરબારમા ફતેહમદ થશે અને જે હું તેથી નિરાશ ગઈ જાઉં તો મારી કેમ નસીબી ઉપર અફસાન છે ”

જે કેજ નેકે લોકોજ તારી બખશિશની આશા ગખતા તો યુનેહજાર લોકો કેની પાંચે જઈને બચાવ આહતા ’

માર ઘડપણુ કયામતના દીવન મારો બચાવ કશે મને આશા છે કે મારી આ અરજ ઉપર નજર કરીને તુ મને દોઝબથી બચાવી લઈશ, ”

હું ઉભો ઉભો આ અશઆર ગાઈ ગઠો હતો કે આપના ખાદિમે આવીને મો દિનાર આપ્યા, આ ઉપરથી

મેં જાવા બળવવાથી તવબા કરી લીધી અને ત્રાસ
પગલ દિગાગની તાલીફ કરવા તરફ મારું ધ્યાન ફેરવી
લીધું.

તે પછી આ માણસે પોતાનું વાળું તોડી નાખ્યું
અને મેં તા બળવવાથી તવબા કરી લીધી.

મજલીસમાં બીજા લોકોએ પણ સોમો દિનાર
આપ્યા હતા અને જે હઝરતે પાછા ફેરવ્યા હતા તે
બધા એકઠા કરીને આ ઘરડા ગવર્ધયાને આપી દીધા.



પ્રકરણ ૬

આપના મદગુણો.

આપની પવિત્ર જાતમા અપાર મદગુણો હતા તેથી જેટલી પ્રશંસા કરવામા આવે તેટલી થોડી છે. તોહફરે કાદિરિયા ' નામના પુસ્તકમા શેખ અબુલ મુઝફ્ફર મનસુરની રિવાયતથી જાણાવવામા આવ્યું છે કે “ મે હઝરત પીગનેપીર કરતા વધારે ખુશ મિઝાજ, મહેરબાન, આલી હોસલા, દયાળુ, એક વચની અને દોસ્તીને નભાવનાર બીજો કોઈ જોયો નથી, જે કે આપ મોટા મરતબા, મદદના ભડા અને ઉચા દરજ્જાના હતા છતા હમેશા નાનાઓ ઉપર મમતા રાખતા અને મોટાનું માન જાળવતા માલદાર માણસના નન્માનમા વધારે પડતું કરતા નહી અને બાદશાહો તથા વઝીરોને બાગે જતા નહી ”

એવીજ રીતે ઉપલા પુસ્તકમા શેખ અબુલ કાસમ બઝઝાઝની એક રિવાયત છે કે “જ્યારે અમે

હઝરત જવમુલ આઝમની મજલિસમા એસ્તા તો એમ લાગતું કે જાણે સ્વપ્નામા છીએ અને જ્યારે મજલીસમાથી ઉઠીને બહાર જતા તો એમ જણાતું કે જાગીએ છીએ આપનો વિવેક વિશાળ, ગુણો ઉત્તમ અને અત કરણ શુદ્ધ હતું સખાવત અપાર હતી, એમના કરતા વધારે શરમાળ અને લજ્જતવાન લાગ્યેજ જોવામા આવ્યો હશે જ્યારે લોજન માટે દ્વંતરખાન બીછાવવામા આવતું ત્યારે મહેમાનો અને મિસ્ત્રીન મોહતાજોની સાથેજ આપ પણ જમવા એસતા મામા વાળાની બુલો અને કુટેવો તરફ લગારે લક્ષ આપતા નહીં આપની માથે દર વખત ગ્હેનાગઓમા કઢાપી કોઈ ન હોય તો આપ ભારે હેતથી તેના વિષે પુછ પરછ કરતા અને પોતાની મિત્રતા માખિત કરી દેખાડતા ”

‘ બહેજતુલ અસરા’ ના કર્તા અલ્લામા અબુલ હસનઅલી પોતાના પુસ્તકમા લખે છે કે - “આપ સર્વ મદગુલોથી ભરપુર હતા” વળી તેઓ આગળ ચાલતા લખે છે કે - “ આપના જેવા મદગુલો બુઝુર્ગ મારા જોવામા આવ્યા નથી ”

કેટલાક લોકોનું કહેવું છે કે - “ વાતચીત કરતા

ચુપકીદીને આપ વધુ પસંદ કરતા અને જુમ્મા સિવાય પોતાના મદરિસામાંથી બહાર જતા નહીં, જુમ્માના દિવસે જુમ્મા મસજિદ અથવા મુસાફર ખાનામાં જતા હતા. બગદાદના મોટા માનવતા લોકોએ આપના મુબારક હાથ ઉપર તવબા કરી સીધો માર્ગ ધારણ કર્યો હતો તેમજ મોટા મોટા ચાહુદી તેમજ ખ્રિસ્તીઓ એ ઇન્લામ ન્વીકાર્યો હતો આ ઉપરથી ખુદલુ જણાઈ આવશે કે તે લોકોમાં ઇન્લામની ખુબીઓ ઉપરાંત આપના ઉચ્ચ ગુણો અને મહા-ચરણની પણ પુરેપુરી અન્ન થઈ હતી.

આપ દવલત મદી તેમજ દુનીઆવી દબદબાથી દૂરી જાય એવા માણસ ન હોતા જ્યાં બલીકા અલમુકતઝી અલ અમરૂદલાહે અખુલ વફા ચહ્યા બિન મદદ જે ઇબ્નુલ મુરજુમ ઝલિમના નામથી પ્રખ્યાત હતો તેને કાજના હોદ્દા ઉપર નીમ્યો તો આપે મિમબર ઉપર ચઢી બલીકાને ખુદલા શબ્દોમાં કોઈ પણ જાતની બીક રાખ્યા વગર જણાવી દીધું કે -“તે એક મોટા જુલમી માણસને કાઝીનો હોદ્દો આપ્યો તેથી કયામતના દિવસે પાક પરવર દિવાનની હંઝુરમાં શો જવાબ આપીશ,” આ શબ્દો માલગી બલીકા કે પી

ઉઠ્યો અને તેની આખોમાથી આસુઓ સરી પડ્યા તેજ વળતે મજકુર અબુલવફા ચહ્યાને કાઝીની જગ્યા એથી ઉતારી દેવામા આવ્યો '

શેખ મોફેકુદ્દીને પોતાના અને હાફિઝ અબદુલ ગનીના સખ વમા જણાવ્યું છે કે -“અમે આપની વૃદ્ધાવસ્થામા આપથી લાભ ઉત્પન્ન છે અમે જ્યારે આપની મેવામા હાજર થયાતો આપે અમને મદગિસામા રહેવાની જગ્યા આપી અને વારંવાર પોતાના સાહિબઝાદાને અમારી પાસે મોકલતા હતા તેઓ આવીને અમારા ઉતાગના દિવા મળાવતા અને પોતે ગવમે પાક પણ પોતાની જાતે પધારતા અને મકાન ઉપરથી ઘાળી વળતે અમારા માટે ખાવાનું પણ મોકલતા. અમે તરેક નમાઝ આપની સાથેજ અદા કરતા. શેખ મોફેકુદ્દીન કહે છે કે -‘ હું પોતે કિતાબુલખરકી પઢતો હતો અને હાફિઝ અબદુલગની કિતાબુલ હિદાયા ભણતા હતા આપના પવિત્ર સાહચર્ય તજે અમે એક મહીનો અને નવ દીવસથી વધુ રહી શક્યા નહી કેમકે ફરી આપ બેહશત નશીન થઈ ગયા મજહબી બુઝુર્ગ અને પેશવા હોવાના કારણે શુ નાના કે મોટા બધા આપને માન આપતા હતા ”

‘તારીખુલ ઈસ્લામ’ના કર્તા લખે છે કે - ‘હઝરત શેખ મહમ્મદીન અબદુલકાદિર બિન અબિ સાલેહ અબદુલ્લાહ જગી દોન્ત પરહેઝગારો, ફકીરો, કુકરાઓ, ખુબુગો વિગેરેના ઇમામ અને પોતાના મમયના કુતુબ તેમજ તમામ મશાયખોના મઠ્ઠા હતા અને ઇંદમ તથા અમલ બનેમા મ પુર્ણ હતા

ગીન્તુન્ન નખલા નામના પુસ્તકમા લખેલુ છે કે - ‘હઝરત શેખ અબદુલ કાદિર જીલાની કદમ અગાદ ના મરફા હતા બિદઅતને દુર કરી સુન્નતે નખવી જારી કરતા હતા, આપ નજીખુત તરફન એટલે મોશાળ અને હાલીયાળ બને તરફથી ઉચ કુદુબના હતા પોતાના જદે અમજદ હઝરત નખીએ કરીમ મહમ્મદલ મુરમેલીન અલયહિસ્મલાતો વત ત લીમની હદીમા આપને મોઢે યાદ હતી ’

‘કિતાખુલ અમ્મર’ મા લખેલુ છે કે - ‘હઝરત શેખ અબદુલ કાદિર આહેબ વિલાયત તથા કરામત ના મુખતિયાર હતા અને હમ્મલી તરીકાના એક મકાન આલિમ હતા વચ્ચમા અને નામા માણસના મનની હકીકત જાણી લેવામા આપની જોડી નહોતી એવીજ રીતે હાકિઝ અબુ મહમ્મદ અબદુલ કરીમ

અસ્સમઆની પોતાની તવારીખમા લખે છેકે - 'હજ્જત અબુ મોહમ્મદ શેખ અબ્દુલ કાદિર કમ્મે જીલાનના રહેવાળી, હમ્મલી તરીકા વાળાઓના ઇમામ, પોતાના ઝમાનાના શેખ, ફકીર, સદાયગણી સદગુણી અને ઘણાજ દયાળુ દિલ રુદાવળા હતા આપનો ઘણો ખરો વખત પરવર દિગારની ઇબાદત અને ઝિક્રિકેમા પમાર થતો હતો

મોહીબુદ્દીન મોહમ્મદ બિન નજ્જાર પોતાની તારીખમા હજ્જત ગવસે પાકતુ જીલાનથી ગગદાદ તશરીફ લાવી ઇંદમે ફિરોઝ, ઉસુલ, હમીમ વિગેરેનો અભ્યાસ કર્યાનુ જણાવી લખે છેકે - 'આ પત્રી આપ વઅજ કહેવા અને નમીહત કરવામા ઝેકાયા આ કામમા આપે પુરેપુરી તગ્જી કરી લીધી તે પછી આપે એકાતવામ નફ્તકુર્ગ અને રિયાઝત વિગેરેનો મહાવરો કરી આદુ ખાવા, આદુ સુવા અને વન વગડામા વધારે રહેવા વિગેરે એવા એવા મખન કામ કરવા માડયા તે પત્રી શેખ ઇમાદુદ્દ હમ્મ્યામથી ઇંદમે તરીકત હાસલ કેયુ એટલે પરવર દિગારે આપને પોતાની મખલુક ઉપર બાહે કરી તેના મનમા આપની બુબુર્ગી તથા માનના બી ઝેપી ત્રીધા જેથી આપ સર્વમાન્ય થઈ ગયા

હાફિઝ ઝેનુદીન બિન રઝખ પોતાના પુસ્તક તબકાતમા લખેછેકે - “હઝરત શેખ અબદુલ કાદિર સાહબ અસ્લામએ ઝમાન એટલે મહા આલિમ પરહેગારના પેશવા, મશાયખોના મુલતાન અને તરકીત વાળાઓના સરદાર હતા. આપને ઝાહગી તેમજ ખાતેની ધંધો હામલ થયા હતા એવેલે મુન્નત લોકોએ આપની સુખારક ઝાત વડે અનેક લાભો પ્રાપ્ત કયા અને બિદઅતી લોકોને ઘણીજ ઝિદ્દત ઉઠાવવી પડી આપના સુવચનો અને સાગ કામોની લોકોમા પ્રખ્યાતી થઇ નજીક અને દુરના મઘળા મથળોમાથી કતના આવવા લાગ્યા બલીકા, વઝીરો ગરીબ તથા અમીર દુકમા બધાના મનમા આપની મહત્તા અને હયબત છવાઈ ગઈ.”

કાઝીઉલ કઝઝાત મુહિબુદ્દીન અલ અલીમીએ પોતાની તવારીખમા લખ્યુછેકે - “સમયદના શેખ અબદુલ કાદિર કેદઠ પોતાના ઝમાનાના શેખ હતા ગુનયતુ તતાલેખીન, કેતુદુલ ગયમ નામની કિતાબો આપનીજ લખેલી છે જે મન્ય ઝનો શોધનાના માટે ઘણીજ લાભ દાઈ છે.”

દુકમા એટલુજ કે રૂકીહો, દુકરા અને સામાન્ય પ્રગતમા આપ ઘણાજ લોકપ્રિય હતા. દરેકે દરેક

આપથી લાલ ઉઠાવતા હતા આપનું દિલ ઘણુંજ નરમ હતું આપ ઈદિમ દોસ્ત, હૃદયી વધુ વિવેકશાળી તથા ઉદાર હતા, આપ દર વખતે ખુદાના ઝિક અઝકારમા લીન રહેતા તથા ઈબાદતની મહેનત મશકત ખરદાશત કરવામા ઘણુંજ મજબુત અડગ અને દ્રઢ હતા.

આપની મર્યાદની ભારે ખ્યાતી હતી ન્હાનપણથી લઈને તો છેવટ સુધી જુદું વચન ન બોલવું એ આપનું જ કામ હતું પોતાના અથવા બીજા કોઈના લાલ તથા નુકમાનના સબબે અથવા કોઈના દબાવથી આપ કદી પણ સાચી વાત કહેવામા પાછી પાની કરતા નહોતા એજ કારણસર ગરીબથી લઈને બાદશાહ સુધી બધા જણ આપથી કપતા હતા પોતાને જે વાત ના પસંદ પડતી તે આમ મજલિસમા કોઈની પણ શરમ ગળ્યા વિના કહી દેવામા વિલબ કરતા નહોતા.

મજલિસમા બેસીને જ્યારે આપ બોલતા તો દરેક જણને એમજ લાગતું કે આપ મને જ સબોધી રહ્યા છે સાથે બેસનારા ઉઠનારાઓમાથી કદાચ કોઈ આડ્યા જતાતો આપ ઘણી ખરી વખતે તેમના સબધી

પુછ પરછ કરતા અર્થાત એક દીવસ પણ આપની સગતમા ગહી ચાલ્યા જનાર માણસને આપ કદી પણ ભુલતા નહોતા

આપના માટે અનાજ પણ જીલ્લું વાવવામા આવતું આપના એક મિત્ર દર વરસે એક ગામમા અનાજનું વાવેતર કરતા પછી આપના દોસ્તોમાથી એકાદ તેનું લોટ દળાવતા અને રોજીવા ચાગ પાચ રોટલાઓ તૈયાર કરાવી મગગિળ પહેલા આપની પાંચ લક આવતા તે વખતે જે ગરીબ ગુરખા ત્યા હોજર ગહેતા તેમને પહેલા વહેચ્યા પછી જે કાંઈ થોડું ઘણું વધતું તે આપ પોતાને માટે ગળતા હતા મગગિળ પછી મુઝકકર નામનો આપનો નોકર રોટલા ભરેલા એક થાળ લાવતા અને ગરીબ ગુરખામા વહેચતા આપને માટે જે કાંઈ ભેટ જાગત આવતી તેમાથી કેટલેક વખતે બધી અને કાંઈક વખત ચોટી ગળીને બાકીની પાંચ બેંડવાઓમા વહેચી દેતા હતા જે લોકો ભેટ લાવતા તેમના બંડો આપ વાળી આગતા હતા આપની પાંચ જે નજરણા આવતા તે લેતા અને તેમાથી કોઈક વખતે થોડુંક ખાતા પણ હતા

આપ ફરમાવતા કે - ' સઘળા મારા કામોની

તારવણી કરતા ભુખ્યાને ખવડાવવું અને દરેક માણસથી વિવેક તથા મહેરબાનીનું વર્તન કરવું ઉત્તમ છે જે મારા હાથમા આખી દુનિઆ હોતતો હું બધા ભુખ્યા ને ખવડાવી તેમના દિલ ઠંડા કરત'.

આપની પાને પેના લેગા થતા નહોતા અલ્લામા ઇબ્ને નજ્જારને આપે એક વખતે ફરમાવ્યું હતું કે - “જે મારી પાસે નવાઝમા હજાર દિનાર આવે તો માજ સુધી એક પર્ચસો પણ માગી પામે બચે નહીં.”

તાલિખ ઇલ્મો-વિદ્યાર્થીઓને આપ ખુલ્લા દિલે અને લક્ષ પુર્વક ભણાવતા હતા ચ ચગ અને હુશી-આર શાગિદ્દાને જે મમતા માયા તથા ધ્યાનથી શિક્ષણ આપતા તેજ પ્રમાણે ગોર તથા આળસુ શાગિદ્દાને પણ ભણાવતા હતા.

આપ જ્યારે બાળ વયમા બુલ્લાન ખાતે પોતાના મકાન ઉપર હતા ત્યારે પાડ-
બાળવયની રમતથી પાડોશના બાળકો સાથે રમવા અળગાપણું. ખેલવાથી હર હમેશ અલગ રહેતા હતા ન્હાનપણથીજ હુશીયારી, ચ ચગતા તથા આગળ જતા એક મોટા ખુઝુર્ગ થવાની નીશાનીઓ આપમા જણાતી હતી.

હજ્જતને પોતાને પણ પોતાની ભવિષ્યની બુઝુર્ગી તથા મોટાઈનો આભાસ થતો હતો.

આપની પાસે ખરચ કરવાને ત્યાં પુરતા પૈસા ન રહેતા તો તે વેળાએ પણ જરૂરતના પ્રસંગે પણ આપ ધીરજ ધરી બેઠી રહેતા ન માગવું. અને કોઈની આગળ હાથ

પસારતા નહીં બલકે જો કોઈ માણસ આપની પાસે માગવા આવતો તો આપની પાસે જે કંઈ હોય તે આપી દેતા હતા. શેષ અબુ મોહમ્મદ અબ્દુલ્લા જબાઈને આપે કહેલું કે - બગદાદમાં જે સ્થળે હું ફિકેહ ભણતો હતો ત્યાં મારી માથે બગદાદના બીજા ઘણા લોકો પણ ફિકેહ ભણતા હતા. આ લોકો બાઅકુબા નામના એક ગામમાં જઈને ત્યાંથી અનાજ વિગેરે ઉપરાવી લાવતા. એક દીવને તે લોકો મને પણ માથે લઈ ગયા તે વખતે માત્ર બચપણ હતું તેથી હું તેમની માથે ચાડ્યો ગયો. મજકુર ગામમાં શરીફ બાઅકુબી નામના એક મોટા બુઝુર્ગ અને નેક મદદ રહેતા હતા. મને તેમની બખર મળતા હું ત્યાં ગયો. વાતચીતમાં તેમણે મને દરમાયુ - ‘પરવરદિગાના તાલિબ અને નેક બખત લોકો કોઈની પાસે નવાલ કરતા નથી’ તે પછી તેમણે ખાસ કરીને

મને ડોઢની પામે કાઠ પાણુ માગવાની મનાઈ કરી.
આ બનાવ પછી હું બીજા લોકો નથ ડયાએ ગયો
નથી તેમ ડોઢની પામે કાઠ માગ્યુએ નથી

જે બ અબુલ અબ્બાસ ઝફર અલ દુનિન મુમ્તીએ

જણાવ્યુ છે કે -- ' અમે

નજરાણાનો અસ્થિ- કેટલાક લોકો એક ગતે હાજર

કાર. ગવમે પાડના મદગિનામા

હાજર હતા એટલામા બડીકા

મુનતનજીદ મિલલાહ અબુલ મુઝફફર યુમુફ આપની

મેવામા હાજર થયો અને મલામ ડગીને આપની

મેવામા અદબથી બેઠી ગયો આ વખતે બડીકા આપની

શીખામણો અને નગીહતો ચાલળવા માટે આવ્યો હતો

અને પોતાની માથે શેકડ નાણાની દન બેડીએ લાવ્યો

હતો જતી વખતે બડીકાએ બધુ નાણુ આપની મેવામા

નજર કર્યુ પણ આપે તેમો ઇનકાર કયે બડીકાએ

નજરાણાનો નિવકાર કરવા બેઠુજ આગ્રહ કયો

તો આપે ફરમાવ્યુ - તમે ખુદાથી ગરનાતા નથી કે

લોકોના ખુન કરી મારી પાસે લાવ્યા છે આ ચાલળી

નીચી નજરો કરી બડીકા ચુપચાપ ચલ્યો ગયો

હુકમા એટલુજ કે આપ દુનિયાના મહાન

આલિમ, પોતાના ઝમાનામા એક્ટા અને કુતુબ આલિહ

પરહેઝગાર, મન્યવક્તા, સાગિર, નમ્ર સ્વભાવના, ભોળા,
 વિવેકી મહેગ્યાની કરનારા, મખી, પોતાના વચનનો
 પાત્ર ગળનાર અડગતામા દ્રઢ, રિયાઝત અને મુબ્ત
 હિદામા સખત મહેનત તથા કેશિશ કરનાર અર્થાત
 આપ ખુદા મુધી પહોચેલા, તેના ખ્યારા હતા બધા
 લોકો આપને માનપુર્વક ચાહતા હતા આપ પુરેપુરા
 આગિર જાહેરી તથા બાતેની કંઠમેથી ખબરદાર,
 શરીરત તરીકત હકીકત અને મઅરિફતના બરા
 ગહબર હતા



પ્રકરણ ૭.

આપનો હુલીયો મુબારક.

“તોહફએ કાદિરિયા”મા શેખ અબુ નઝદીની રિવાયતના આધારે લખવામા આવ્યુ છે કે - ‘આપના શરીરનો રંગ ઘઉં વર્ણો હતો કદમા ઘણા ઉંચા પણ નહીં તેમ ઘણા નીચા પણ નહીં એટલે મન્યમ કદના હતા શરીરે રહેજ પાતળા હતા,’

“કલાઈદુલ જવાહિર” મા શેખ મવદ્દુદીને કદામતુલ કુદમી રહેઠ્ઠી રિવાયત ઉપરથી એમ લખેલુ છે કે - ‘અમારા શેખ હઝરત શેખ મહમ્મદુદ્દીન અબદુલ કાદિર જીલ્લાની રહેઠ્ઠી નાજુક બાધાના તથા સાધારણ કદના હતા આપની ભમરો પાતળા અને વચ્ચેથી મળેલી હતી આપની છાતી વિશાળ અને દાઢી મોટી તથા પહોળી હતી અવાજ ખુલ્લો હતો આપ મોટો મરતબો તથા બહોળુ જ્ઞાન ધરાવતા હતા ’

“તોહફએ કાદિરિયા”મા શેખ અબુ મોહમ્મદ અબદુલ્લાની એક રિવાયત ઉપરથી રિવાયતને ટેકે આપવા ઉપરાંત વિશેષમા એવુ જણાવે છે કે - “આપનો ચહેરો પણ ઘણા ખુબસુરત હતો ’ શાહ અબુલ

મઆલી માહેલે એડ ફારમી કસીદામા આપના હુલીયાનુ
 જે મયાન કયુ છે તેમા પણ લગભગ ઉપડી જ
 વાતોનો મમાવ્શ કરવામા આવેલો છે એ ઉપગત
 અનેક બુકુગો તથા મહાન આલિમોએ તથા શાયરોએ
 જ્યા જ્યા આપનુ વર્ગન લખ્યુ છે ત્યા આપના હુલીયાનુ
 લગભગ એવુજ વર્ણન કરેલુ છે



પ્રકરણ ૮.

આપનો પહેરવેશ.

તાલિખ ઇંદમીના ક્રમાનામા આપ જે જાતનો પહેરવેશ પહેરતા હતા તેનું વર્ણન આગળ આવ્યું છે જે સમયે અહલાહ તાઅલાએ આપને ઇંદમી અને રૂહાની દુનિયાના શિખર ઉપર પહોંચાડ્યા તે સમયે સાધાગળ રીતે આપનો જે પહેરવેશ ગહેતાં હતો તે કેટલીક કિતાબોના આધારે અત્રે જાહેર કરવામા આવે છે

અબુ મોહમ્મદ રજબ, અબુ માલેહ નસર અને અબુલ હસન અલી જન્નાઝથી તથા અબુ માલેહ નસર પોતાના વાલિદ અબદુલ રઝઝાકથી અને અબુલ હસન શેખ ખઝઝાઝથી ગિવાયત કરે છે કે -“હઝરત શેખ મહમ્મદુદ્દીન અબદુલ કાદિર આલિમો જેવો પહેરવેશ પહેરતા હતા અને શાલ ઓઢતા તથા ઉટની સવારી કરતા હતા તથા આપનો ઝીન પોશ મોટા મોટા અમીરો તથા અમ્સો ઉઠાવીને લઈ જતા હતા

“તોહફાએ કાદિરિયા”મા ઉપર જણાવેલી હકીકત કેટલાક વિસ્તારથી જાહેર કરવામા આવી છે જેથી તેને

અત્રે ફરીથી લખવામા આવતી નથી વિશેષમા મજકુર કિતાબમા શેખ અબુલ ફઝલ એહમદ બિન કાસિમ બગદાદી રહેઠ્ઠી એક રિવાયત એવી રીતે લખવામા આવી છે કે -“હઝરત ગવસે પાક ઘણોજ કીમતી લિભામ ધારણુ કરતા હતા અને એક જાતની કીમતી શાલ ઓઢતા હતા એક દીવએ આપનો એક નોકર મારી પાસે આવ્યો અને એક લુગડાનો નમુનો ખતાવીને કહેવા લા-યો -“આવી જાતનુ લુગડુ જોઈએ છે જેની કીમત એક ગજના એક દીનારથી ઓછી તેમ વધારે હોવી જોઈએ નહીં ’ આ ઉપરથી મે તેને પુછ્યુ -“આ લુગડુ કોના માટે લેવા આવ્યો છે ?” તેણે જવાબ આપ્યો -“હઝરત ગવસે પાક માટે” આ ઉપરથી મારા મનમા એવો વિચાર આવ્યો કે હઝરત ગવસે પાકે ખલીફાને પહેરવા લાયક કોઈ પણ લુગડુ બાકી છોડ્યુ નથી”



પ્રકરણ ૯.

આપના અલકાળ.

આપની જી હગીમાજ આપના ઘણા અલકાળ મશહુર થઈ ગયા હતા આપ એક એવા મોટા આલિમ ખુદ્દા મનના, છટાદાર વચ્ચ, પરહેઝગાર અને દીની તથા દુન્યાવી ઉલુમમા એવા નામાકિત તથા પહેલા દરજ્જના શિક્ષક હતા કે આપને જેટલા અલકાળ આપવામા આવે તેટલા ઓછા છે તે વખતે આપ જેટલા લોકપ્રિય અને માનવતા હતા તેવા ભાગ્યેજ બીજા કોઈ હશે કોઈ આપને “જુલખયાનીન” તો કોઈ આપને “કરીમુલ જદ્દેન વતતરફેન”નો ઈલકાળ આપતો, કોઈ આપને “સાહિબુલ ખુરદાનીન”ના લકબથી ઓળખતો તો કોઈ આપને “ઈમામુલ ફરીકેન વત તરફેન” તરીકે જાહેર કરતો વળી કેટલાકે લોકો આપને “જુસ્સીરાજેન વલ મિનહાજેન”નો ખિતાબ આપતા “જુલ ખયાનીન” કહેવાતુ કારણ એ છે કે વચ્ચ કહેવાની આપની છટા અને આપના બોલવાની ખુબીમા બીજા કોઈ આપની બરાબરી કરી શકે તેવો નહોતો “કરીમુલ જદ્દેન વત તરફેન”

આપને એટલા માટે કહેતા હતા કે આપ દારીઆલ
 તથા મોશાળ બને તરફથી શુદ્ધ મધ્યદ હતા આપના
 પુર્વજોમા હઝરત અબદુલ્લાહ નામના એક ખુરુમ
 હતા જેમનો ખિતાબ “મેહેઝ” હતો કેમકે તેઓ
 બને બાબુથી શુદ્ધ મધ્યદ હતા એમના વાલિદ
 હઝરત હસન મુસન્ના અને એમની મા હઝરત હુસેન
 બિન અલી ગ્દીની દીકરી હતા અને એજ ઝાણથી
 હઝરત ગવને પાક પણ “કરીમુલ જદ્દેન વત તગ્દેન”
 કહેવડાવવાને માટે લાયક તથા હકદાર હતા “ઈમા-
 મુલ કરીડેન વત તગ્દેન” એટલા માટે ઓળખાતા
 કે આપ હમ્બલી તથા શાફઈ બને મઝહબોના ઉમુલો
 ઉપર અમલ કરતા હતા આ બધા અલકાઓ ઉપગત
 બીજા બે અલકાબ એવા છે કે જે આપની જી હગીના
 ઝમાનાથી લઈને આજ સુધી બગબર પ્રખ્યાત થએલા
 કે આ બે ખિતાબો “મહંયુદીન” અને બાકે
 અશહબ છે આપને “મહંયુદીન” કહેલુ તદ્દન
 મધ્યસ્તુ છે કેમકે જે માણસ આપની સુબાન્ક
 જી હગીના વૃતાતોને ઉપલડ નજરે પાણ વાગ્યા હશે તેને
 એવી ખાત્રી થયા વગર રહેશે નહીં કે બેશક આપ
 ‘મહંયુદીન’ એટલે મીનને મજબન કરનારા કહેવડાવવાને
 તદ્દન લાયક હતા આપનો આ ઈલકાબ મશહુર થયો

તે માટે કેટલાક લોકોએ આપની તરફના પ્રેમ અને આસ્થાને લીધે કટાપી અતીશયોક્તી પણ કરી હશે અને કેટલીક કિતાબોમા આપનો મહંમદયુદીનનો ઇલકાબ કેવી રીતે અને કેવા મળેગો વગેરે થયો એ જો કે લખેલું છે છતાં અમે તેને બાબુએ મુકી આપની મુબારક આતની ખુબીઆ આપની પરહેઝગારી, ઇસ્લામ ધર્મની બજાવડી મેવાઓ વિગેરે અનેક મદદગુણો તરફ જોઈએ તો આપ મહંમદયુદીન લઝબ ધાગણુ કરવા અથવા એવા લઝબથી આળખાવવાને માટે પુરેપુરા હકદાર હતા.

આપ મહંમદયુદીનના લઝબથી આળખાયા તે બાબે નાધાગણુ રીતે એમ જણાવવામા આવે છે કે - “એક દીવએ આપને મુમાફરી દરમયાન અચાનક એક માદો તથા અજાન માણસ નજરે પડ્યો તે માણસ આપને જોતાજ આપના પગો ઉપર પડીને કહેવા લાગ્યો કે - “ઓ માન મરદાર! મારો હાથ અલીને મને ઉઠાવે ” આપે તે પ્રમાણે કયુ કે તરત તે માદો અશ્કત માણસ પુરા તદુરસ્ત માણસના રૂપમા ફેરવાઈને પુછવા લાગ્યો - ‘આપ મને આળખો છો?’ આપે ફરમાવ્યુ - “ના” તેણે કહ્યું - “આપના વડીલોનો દીન છુ મારી જે અબુન સ્થીતી થઈ હતી તે આપે જોઈ હવે

આપની મુબારક ઝાતના પ્રતાપે હું પાછો સજીવન અને તદુરસ્ત થઈ ગયો છું ” આ વાત લલે ખરી હોય પણ ચાલુ મમયના મુઘરેલા કહેવાતા લોકો તેને એક કહાણી અથવા કલ્પિત કથાનું રૂપ આપી હમી કાઢશે તેથી આ રિવાજ ઉપરજ લાર ન આપતા અમે એટલુંજ કહીએ છીએ કે જે બુઝુર્ગ ચાલીન વરસ સુધી ખરાબર મુસલમાનોના મુધારા અથે ડેગિશ કરી હોય, દીને ઈસલામના પાક ઉસુલોનો વચ્ચ અને પ્રસાર કર્યો હોય, જેણે બિદઅતોને દુર કરી હઝારો ગુનેહગારો, ચોર, લુટાગ, વિગેરે અનીતીમા પડેલાઓને મીઘો માર્ગ દેખાડ્યો હોય, જેણે હઝારો પરધર્મીઓને દીને ઈમલામની સચ્ચાઈ બતાવી પાકા મુસલમાન બનાવ્યા હોય, તે બુઝુર્ગ શું મહંમુદીન લકબને લાયક નથી? હકદાર નથી? અમે લાર મુકીને કહીશું તેમજ હાલના મુઘરેલા વિચારના લોકોને પણ એટલું તો કબુલ કરવું પડશે કે તેઓ મહંમુદીન કહેવડાવવાને માટે બધી રીતે હકદાર અને લાયક હતા. આ બાબત ઉપરાંત પણ એક વાતનું નિરાકરણ કરવું બાકી રહી જાય છે જેમકે આમ મુસલમાનોમા તેમજ કેટલીક કિતાબોમા આ લકબ સબધી જે રિવાયતો મશહૂર છે તે પ્રમાણે આપને આ લકબ કોઈ ખાસ

સ્થળે અથવા કોઈ ખાસ પ્રસંગે મળ્યો હતો કે કેમ? આ અબધમા અમારો અભિપ્રાય છે કે આપને આ લકબ દીને ઈનલામની સેવા બજાવવા માટે જ આપવામા આવ્યો હશે અને તે ધીમે ધીમે પ્રખ્યાત થતા થતા એટલો બધો પ્રખ્યાત થયો કે લોકો હવે આપને આપના નામને બદલે હજારો મહંમુદીન જીલાની કહીને જ યાદ કરે છે

આપનો બીજો પ્રખ્યાત લકબ “બાકે અશહબ” છે તેની પ્રખ્યાતી માટે પણ ‘કલાઈદુલ જવાહિર’ તથા “તોહફાએ કાદિરિયા વગેરે પુસ્તકોના કર્તાઓએ એવીજ ગિવાયતો બયાન કરી છે અને તે કિતાબોના ભાષાતર કર્તાઓએ તેમા પોતાની મરજી મુજબ ડેરફાર પણ કર્યો હશે તેથી અમે તે બાબતને બાબુએ મુકી આ લકબ માટે એવો અભિપ્રાય આપીએ છીએ કે આપના બનાવેલા એક કસીદામા આ મજમુનનો ખાસ એક શેઅર છે અને તે કસીદો સર્વ માન્ય થઈ પડેલો છે તેથી લોકોએ આપને આ અલકાબથી પણ ઓળખવા શરૂ કર્યા અને હમણાં સુધી પણ ઓળખે છે



પ્રકરણ ૧૦.

આપના વચન.

“ કલાઈદુલ જવાહિર ” મા આપના એક ખાદિમની જિવાયતના આધારે લખેલું છે કે એક વખત આપ રૂહ (આત્મા) સખધી ચર્ચા ચલાવી રહ્યા હતા એટલામા થોડીકવાર મુઘી આપ ચુપ રહીને એકદમ ઉભા થઈ ગયા અને અગ્ની લાખામા એ શેઅર પટયા જેનો લાવાર્થ નીચે પ્રમાણે કે -

‘ મારી રૂહ પેદા પણ નહોતી થઈ ત્યાગીજ તમા લોકોને જાણી ચુકી હતી હવે જ્યારે મે તમને જાણી લીધા છે તો તમારી મોહગતથી પાછો હું એ મને શોભા રૂપ નથી ’

ઉપગત જુદા જુદા વિષયો ઉપર આપે હકારો-અશઆર ફરમાવેલા છે જેમાથી કેટલાકની મતલબ નીચે ઉતારી લેવામા આવે છે

“ હું દરેક દેર (મદીર) તથા કલીસા (ખિસ્તી-ઓનુ દેવળ) મા જઈને પગ્ગર દિગાગની પ્રીતીનુ જામ પીશ અને બધા પ્રેમીઓ આગળ હું મારો નીન તથા મઝહબ બયાન કરીશ બુણામા બેગીને

એક વાર નહીં પીઉં પણ ઉચી જગ્યાએ બેસીને
ખુલ્લી રીતે ઉઘાડે છોકે તે જામ જાહેર કરીશ ' .

હજરત મુલ્લે અકબર સલ્તનના સબઘમા વણી
ખરી વખતે આપ એક શેઅર પઢતા હતા તેની
મતલબ આ પ્રમાણે છે —

ઓ મનહર ચહેરા વાળા અને મારી જીભે
ગમી ગહેલા ' કુચ કરતી વખતે મારા તરફથી ગફલત
ન કરજે ' એટલે અતની વડીએ તમાર નામ
જીભે ગહે એવું કરજે

એક વખતે અબુ ઝા નામનો આપનો આદિમ
આપના એકાતવાસમા હાજર થયો તો આપ આ
શેઅર પઢી ગયા હતા —

“ તમાગરૂપના કઅખાનો તવાફ મારી અલીલાખાઓ
કુચી ચુકે તેટલા માટે મેં પાક પરવર દિગાગનો
મિજદએ શુક અદા કર્યો ' .

“ ઈજ્જાઓના હાથોએ મારા મન પર તમારી
ચાહેનાના કાકરા માર્યા અને હું તેવીજ બળતરામા
મપડાએલો રહ્યો ' .

“ હું પ્રેમના પ્યાલાનો પ્યાસો છું અને હમેશા
મને એનીજ લાલસા રહે છે કદાચ માફી મને

એટલું પાવા કગ્તા બિલકુલ ન પાત તો બેહતર થાત ”

નીચલા અશઆર પણ આપના જણાવવામા આવે છે —

“ ઇશ્કના જ જલમા એવી કોઈ નહેર નથી જે માગ ઇશ્કની નહેર કગ્તા વધુ લેજતદાર અને મીઠી હોય ”

મિલનના મકાનમા કોઈ ખાસ મકાન એવું નથી જે માગ મિલનની મનઝિલ કરતા વધુ મોલાદાર અને નજીક હોય ’

“ મને સમયે આ ઇશ્કને આફ કરવા તથા તેજ-મય બનાવવાની તક આપી છે તેથી આ વગડાઓનું પાણી અતી મીઠાશવાળું અને સ્વાદિષ્ટ થઈ જાય છે ’

‘ હું તે માણુઓમાથી છું જેની પાસે બેસનારાઓને કાઈ ખીક નથી ઝમાનો ખીકણ છે પણ તે શા માટે ખીકણ છે તે દેખાતું નથી ”

“ હું તે લોકોમા છું જેમને દરેક માનમા ઉંચા દરજ્જો પ્રાપ્ત થયો છે અને દરેક લશકરમા જેમની મવારી છે ”

“હું આનંદનો ખુલખુલ છું તેના ખગીયાઓ
આનંદ ઉદગારોથી ભરી દઉં છું અને ઉચા
દબ્બળામાં બાજે અશહબની પેડે છું ”

“ પ્રમત્તા દેશતુ સવળી લશકર મારા કબજા
અને તાળામાં છે તેને જ્યાં નાખું છું ત્યાંથી તે
હાલતુ નથી ”

“હું રાના મયદાનમાં ચરતો ગ્રેહો પછી એવા
મકાને પહોંચ્યો કે જ્યાંસુધી કોઈ પહોંચી શકતો નથી ”

‘ પ્રમાત્તા અતિ દેખાવડા જરીના પોગાકે મિસાલ
છે જાણે અમે તેના મોનેરી વેલ ખુટા દીએ ’

“કલાઈદુલ જવાકિઝ મા શેખ - બહુલાઈ અલ
જબાઈના આધારે જણાય છે
ગર્વથી દુર રહેવા વિષે. કે એક દીવગ આપ જર્વ અને
અભીમાનથી બચવા માટે બચાન
ફરમાવતા હતા વિવેચન દરમિયાન આપે મને
મળ્યો અને ફરમાવ્યું - “જ્યારે તમે બધી વસ્તુઓ
ખુદાના તન્કથી જાણો અને સમજો કે બધા સુદુર્યો
કરવાની તેજ તવફીક આપે છે અને નફસનો તેનાથી
કોઈ પણ સંબંધ ન રાખે તો તમે જર્વ અને
અભિમાનથી બચી જશો.”

ઉપલા ગ્રહસ્થે એમ પણ જણાવ્યું છે કે - “એક મમયે હું “હુલિયતુલ અવલિયા ધર્મને નામિગ” નામની કિતાબ મલખાવી રહ્યો હતો જેથી હું ગદગદિત થઈ ગયો અને મને વિચાર આવ્યો કે દુનિયાના તમામ મળધો તોડી એકાતવામી થઈ જઈ એટલા માટે હું હઝરત શેખ અબદુલ કાદિર જીલ્લાની કદવની એવામા હાજર થયો અને પોતાનો હેતુ જાહેર કર્યો આપે જવાબમા ફરમાવ્યું - “અન્યારે તમારે દુનિયાથી મળધ ન તોડવો જોઈએ પહેલા તમે ઈત્મે કલામ પ્રાપ્ત કરો, મગાયખે તરીકતની એવામા રહી તેમનાથી અદખ અને નલુક શીખો તે પછી દુનિયાથી મળવ તોડી નાખવો બાજબી લેખાશે પણ જો તે પહેલા એકાતવામી થશો તો તમારો દાખલો વગર પાખોના મગ્ધડા જેવો થશે બ્યારે તમને કોઈ દીની મુશકિલ આવશે તો કોની પામે પુછવા જશો એકાતવામ એવા માણુએ થવુ જોઈએ કે જે દિપકની પેઠે સ્વશન હોય જેથી લોકો તેની પ્રકાશિત સ્વશનીથી લાલ મેળવી શકે એટલે હકીકત અને જ્ઞાનની વાતોથી પોને જાણીતો હોવો જોઈએ જેથી તે પોને લોકોને સલખાવી શકે બીજાઓનો મોહતાજ ન હોવો જોઈએ કે લગાજ જરૂર પડતા કોઈની પામે જવુ પડે”

હઝરત પિરાનેથી કદબંધે વખતો વખત અગ્નીમા
જે વચનો ફરમાવેલા છે તેમાથી કેટલાક અત્રે
લખવામા આવે છે

‘ જે માણસે અદ્વાહના ડોઈ દાસ્તને જોયા જાણે
તેણે પોતે અદ્વાહને જોઈ લીધો ’

“અય ફરજદ, પોતાના પગ્ગર દિગારની ઇબાદતમા
પુરા મગ મહિત ડોશિશ કર એટલે અને ત્યા મુધી
તેની તાબેદારીમા મર્યો ગહે ’

જે માણસે તારી નાથનો નબધ તોડ્યો હોય
તેનાથી મીલાપ કરવાની કોશિશ કર જે માણસે તાગ
ઉપર જુલમ જુલમો હોય તેને માફ કર તાઝ વર
ખદાઓની વચ્ચે ગહે અને તાઝ દિલ ખદાઓના
ખુદાની નાથે રહે એવી પણ ડોશિશ કર

ફકીરી જાહેર કરવાથી ખુદા તઆલા તમાગ પર
અઝાબ કરશે એટલે ફકીરીને જાહેર ન કરો ’

“દુનિયાના લોકોથી સવાલ કરવાના કારણે તેમના
મનમાથી દયા અને મહેરબાની દુર થઈ જાય છે ’

“અય નવ જુવાનો ! તમે પોતાના ખુદાની
ઓળખાણ વગર મરી જાવ તો અફસોસ છે

“ખડાદુરી માત્ર એક પળની ધીરજ છે આ પળ

દુનિયા છે એટલે દુનિયામા ધીંગળ ધરવાનુ નામ બહાદુરી છે ”

“અય ફરજદ ! મુગો ગહેવાને પોતાનો તરીકો, ગુમનામીને પોતાનો લિખાવ અને દુનિયાથી દુર રહેવાને પોતાનો અસલ હેતુ બનાવ

“ઓ દીકરા ! જો તુ છાતીની પહોળાઈ (સ્વતંત્રતા) અને અંત કચ્છની ખુશી ગ્રાહે તો દુનિયા જે કાઈ કહે તેને ન માલળ અને તેમાથી કોઈની તરફ પણ ખ્યાલ ન કર શુ તુ નથી જાણતો કે તે પોતાના બચાવનાથી પણ ગળ નથી તો ફરી તારાથી કેવી રીતે ગૂઢી શકે છે ’

‘ જે માણસ પોતાના માલિકે હકીકીથી મન્યાઈ ધારણ કરીને પરહેઝગારીનું વર્તન કરે છે તે રાતદિવસ તેના વિના બીજાથી તદ્દન દુર ગહે છે, મારા મિત્રો ! તમારામા જે વાત ન હોય તેનો દાવો ન કરો ખુદને એક જાણુ, કોઈને તેનો લાગીયો ન બનાવો. ખુદા તઆલાના માર્ગમા જેનું કાઈ તુકનાન થાય છે તેનો બદલો ખુદા તઆલા જરૂર આપે છે ’

“યાદ રાખો, જ્યાં મુઘી અતગ્નુ મેલ દુર ન થાય ત્યાં મુઘી દિલનું મેલાપણુ દુર થઈ શકતું નથી

જ્યા સુધી નફા અમકાએ કેહેરના કુતરાની પેઠે રામમનીના બારણા ઉપર ન બેસી જાય ત્યાસુધી સફાઈ થઈ શકતી નથી તેજ વખતે આ ખિતાબ પણ મળશે કે - “અય સ તોષી અતર ! બેહદ ખુશ ખુશાલ થઈને પોતાના પરવરદિગારની તરફ ચાલ્યો આવ આ વખતે જ પવિત્ર ખુદાની દગ્ગાહમા હાજરી પ્રાપ્ત કરી શકીશ અને રહેમતની નજરનો કઅમો બનીશ ” તેની મહત્તા અને તેનું જલાલ તેના ઉપર બહોર થશે અને ઉચા તથા બુલદ મધ્યેથી સલજાશે કે - “ઓ મારા બદા અને દરેક મારા બદા તું માગ માટે છે અને હું તારા માટે છું ” દુકમા એટલુંજ કે માણસ આવીજ રીતે માણસ અને દુનિયા ઉપર અહ્લાહનો ખલીફા કહેવડાવવાનો હકદાર બનશે કે તે ભલા કામો કરે, પોતે ખગબ કામોથી બચે, બનતા સુધી બીજાઓને ખુરાઈઓમા પડતા બચાવે, ત્યારે તે ખુદાના ભેદોનો બાણકાર અને ખુદાનો અમાનતદાર બનશે ”

આપે ફરમાવ્યું છે - “અહ્લાહજ ઈસ્મે આઝમ છે, પણ તેની અસર ત્યારેજ થાય છે કે જ્યારે પઢનારાના મનમા અહ્લાહ વિના કાઈ ન હોય ”

આપનું ફરમાન છે કે - “પહેલા ઈદમ પઢો અને તે પછી એકાતવાસી થાવ જે માણસ ઈદમ વગર

અદલાહની ઇબાદતમા મશગુલ થશે તેના સઘળા કામો મુઘગ્વાના બદલામા વધારે બગડે છે પહેલા પોતાની માથે અદલાહની શરીઅતનો દીવો લઈ લો અને ફરી અદલાહની ઇબાદતમા મશગુલ થઈ જાવ જે માણુમ પોતાના ઇદમ ઉપર અમલ કરે છે ખુદા તઆલા તેના ઇદમને વધારે છે અને જે ઇદમ તેને હાસલ થતો નથી તે ગ્રીબવાડે છે દુકમા ઇદમથીજ અદલાહની નજીકી પ્રાપ્ત થઈ શકે છે ’

દુનિયાના સબધમા આપે ફરમાવ્યુ છે કે - એને મનમાથી કાઢીને હાથમા લઈ લો ફરી તે તમને યોગ નહી આપી શકે ’

તસવ્વુફના સબધમા આપે ફરમાવ્યુ છે કે - સુરી તે છે કે પોતાના હેતુની નિષફળતાને ખુદાનો હેતુ જાણે દુનિયાને મુકી દે એટલે મુધી કે તે ખાદિમ બની જાય ’

મય્રના માટે આપે ફરમાવ્યુ છે કે -“ મુસ્લીમત અને સકટમા અડગ રહે અને શરીઅતને હાથથી ન મુકે બલકે આનદ તથા હસ્તે ચહેરે અદલાહની કિતાબ અને હઝરત રસુલુલ્લાહ સલ્વની મુન્નત ઉપર કાયમ રહે એનું નામ સબ્ર છે ”

કચ્છીદયે ગવસીયા નામનો અરખી કસીદો આપનો
 બનાવેલો છે તેથી તેમાથી
 કસીદયે ગવસીયા. થોડાક શેરોનો તરબુનો
 આપવામા આવે છે જે ઉપરથી
 હઝરત પીરાનેપીઝ કદો નો કેવો બુલદ દરબજો છે
 તે જણાઈ આવશે

“ ઇકે મને (હકીકી) વિસાલ (મેળાપ) ના જામ
 પાયા છે મે (ઇકની) શગબ ને કહ્યુ મારી તરફ
 આવ ”

“તે બહુજ જલદી (વેહદતના) જામમા ભરેલી
 મારી તરફ આવી મે તેને મિત્રોની વચ્ચે મસ્ત
 થઈને પીધી ”

“ મે તમામ કુતુબોને કહ્યુ કે મારી સાથે શરીકે
 થઈ જાવ અને માફ અનુકરણ કરો ”

“ મારા હિમ્મતના લશકરથી પીયો, સાકીએ સારી
 પેઠે ભરી ભરીને પીધા ”

“ મારા મસ્ત થવા પછી તમે મારી વધેલી શરાબ
 પીધી અને તમને મારી ઉચ્ચતા અને વસ્ત (ઇલાહી)
 નસીબ ન થયા ”

‘ તમારૂં સ્થાન ઉચ્ચ છે પરંતુ મારૂં સ્થાન તમારાથી વધારે ઉચ્ચ છે અને તે સદા ઉચ્ચ રહેશે ’

“ મને અદલાહની હઝુરમા ખાસ નજીકી પ્રાપ્ત થઈ છે હું તેની કુદરતના કબજામા છું અને ખુઝુર્ગ ખુદા મારા માટે પુરતો છે ”

“ હું બધા શેખોનો બાહે અશહબ (સફેદ પાખો વાળો બાહ) છું માણસોમાથી કોના ઉપર મારી પેઠે ખાસ રહેમત થઈ છે ? ”

“ ખુદા તઆલા એ મને મજબુત ઈરાદાનો પોશાક બક્ષ્યો છે જે તરેહવાગ નકશોથી શણગારેલ છે અને મને કમાલનો તાજ ધનાયત કર્યો છે ”

“ મને મનાતન (કદીમ) બેદથી જાણીતો કર્યો છે ગણામા માનનો હાર નાખ્યો અને મેં જે માગ્યું તે આપ્યું છે ”

‘ મને કુતુબો ઉપર હકુમત આપી મારો હુકમ દરેક સમયમા જારી છે ”

“ જો હું મારા ભેદને સમુદ્રમા નાખું તો જ ગલની પેઠે કરમાઈને નાખુદ થઈ જાય ”

“ જો હું મારો ભેદ પહાડો ઉપર નાખું તો તે ચુરેચુરા અને રેત થઈ જાય ”

“જો હું મારો લેદ શબ ઉપર નાખુ તો અલ્લાહની કુદરતથી તે જીવતું થઈ જાય ”

“ જો હું મારો લેદ આગ ઉપર નાખુ તો તે હોલવાઈ જાય અને તેની ગરમી હું થઈ જાય ”

“ કોઈ મહીનો અને સમય એવો નથી જે શુભગ્વા અને પુરો થવા પહેલા મારી પાને આવતો નહોતો ”

“ દરેક, મને ભવિષ્યના બનાવોની બજાર અને આગાહી આપે છે તેથી મારી માથે વિવાદ ન કર ”

“ મારા મુરીદ! હિમ્મત અને ખુશી જાહેર કર અને બેનિયાઝી તથા ઉદારતા ધાગણ કર અને તારૂં મન ચાહે તે કર કેમકે માઝ નામ આલી(મહાન) છે ”

“ ઓ મારા મુરીદ કાઈ ખોટું ન કર કેમકે મારા ખુદા અને પરવરદિગારે મને કમાલ બક્ષ્યો છે અને મારી ઈચ્છાઓ પ્રાપ્ત થઈ છે ”

‘ મારા નગારા જમીન અને આકાશ ઉપર વાગી રહ્યા છે અને સદ્ભાગ્યના ચોપદારો મારી આગળ આગળ જઈ રહ્યા છે ”

“ ખુદાના શહેર મારી મિલકત અને મારા હુકમ નીચે છે મારો સમય મારા હૃદયથી પહેલા સાફ થઈ ચુક્યો હતો એટલે ઝમાનામા મને કોઈની બીક નહોતી.”

“મે ખુદા તઆલાના તમામ શહેરો ઉપર નજર નાખી તે ખુદાના હુકમથી રાઈના દાણાની પેઠે એકઠા થઈ ગયા હતા ’

“મે ઇદમ પ્રાપ્તી કરી એટલે સુધી કે કુતુબ થઈ ગયો અને મને ખુદા તઆલાની મઆદત પ્રાપ્ત થઈ ’

“મારા મુરીદ ઓગડાઓમા રોઝદાર હોય છે અને ગતના અધારામા મોતીની પેઠે ચળકે છે ’

“દરેક વલીનો એક તરીકો છે અને ખરેખર મારો તરીકો અદ્વાહના નબીનો બદરે કમાલ (પુનમનો ચંદ્ર) છે ”

‘ ઓ મારા મુરીદ તુ હુશમનની બીક ન રાખ કેમ કે હું હિમ્મતવાન અને લડાઈના મમયે કતલ કરનારો છું એટલે હું મોટો દિલાવર અને હુશમનોને તોષ્ટ્રે કરનારો છું ’

“હું જીવાનનો રહીશ મહીયુદીન છું અને મારી મહત્તાના વાવટા ખુઝુર્ગીના પહોડો ઉપર ફરકી રહ્યા છે ”

“હું હસનની અવલાદ છું અને માઅરેફ્તના સ્થાનમા અનુભવી છું અને મારો કદમ લોકોની ગરદનો ઉપર છે ”

“માઝ નામ અબ્દુલ કાદિર પ્રખ્યાત છે અને મારા દાદા- અયને કમાલ (મયુર્જી) અને મોટા બુઝુર્ગ માણસ હતા ”



અબ્બીમા જદ છે જદના અર્થ દાદા અને મમાવા બને થઈ શકે છે દાદાથી અલી કરું અને મમાવાથી હજગત સર્જના મોહમ્મદ સલ૦ મુગ્દ હશે

પ્રકરણ ૧૧ મું

બીબીઓ અને અવલાદ.

પોતાની ઇબ્રાહીમના કાર્યમાં ખામી આવે એટલા માટે હઝરત પીરાનેપીર દસ્તગીર કંદહંએ લાખા સમય સુધી નિકાહ ત્યાં નહીં પણ જ્યારે નિકાહનો સમય આવ્યો તો આપે ચાર બીબીઓ સાથે નિકાહ કીધા એ વાળે કોઈએ સવાલ કીધો કે - “ આપે નિકાહ કેમ કર્યો ? ” જવાબમાં ફરમાવ્યું - “ બેશક હું નિકાહ નહોતો કરતો પણ હઝરત ગુલે અકરમ મલંએ ફરમાન કયું કે તમે નિકાહ કરો એટલે મેં નિકાહ કરી લીધા આપ ફરમાવતા કે મારી ચારે બીબીઓ મારી સાથે ભારે મોહબ્બત ગળે છે ”

ઈસલામી ઇતિહાસમાં આપના સાહિબઝાદા શેખ અબ્દુરરઝાક માહેબના આધારે

અવલાદ વર્ણવામાં આવ્યું છે કે -

“ અમારા ખુઝુર્ગ પિતાની

કુલ અવલાદની સંખ્યા ૪૯ હતી જેમાં ૨૯ પુત્રો અને ૨૨ પુત્રીઓનો સમાવેશ થાય છે

શેખ અબદુલ્લા જબાઈએ હઝરત શેખ અબદુલ કાદિર કદ૦ના આધારે જણાવ્યું છે કે હઝરત શેખ અબદુલ કાદિર રહી૦ ફરમાવતા કે -“ જ્યારે માગ વગમા બાળકનો જન્મ થતો તો હું નવા અવતરેલા બાળકને પોતાની ગોદમા લેતો અને આ જીવતુ નહીં પણ મડદુ છે એમ કહીને તેના પ્રેમને માગ અતગમાથી કાઢી નાખતો જેથી કદાચ તે મરી જતો તો મને તેની માતનો લગારે શોક થતો નહીં ” એવીજ રીતે ઉપલા અહરથ જણાવે છે કે -“ આપની વચ્ચની મજલીસના તીવને કદાચ આપનું કોઈ બાળક મરી જતું તો આપના દરરોજના નિયમમા લગારે કેરું પડતો નહીં બલકે રાખેતા પ્રમાણે આપ મજલીસમા પધારીને વચ્ચ ફરમાવતા અને જ્યારે ગુસલ તથા કફનથી પગવારી લોકો ગળને આપની પાંચે લાવતા તો આપ જનાઝાની નમાઝ પઢાવતા હતા ’

આપના એક દીકરા શેખ અબદુલ વહાબ સાહેબ સને પરર હિજરીના શાબાન માસમા બગદાદ ખાતે જનમ્યા અને ત્યાજ તા ૨૫ મી શાબાન સને ૫૬૩ હિજરીમા રાતની વખતે વફાત પામ્યા અને હલબાના મકબરામા દફન થયા

મરહુમ શેખ અબદુલ વહાબે ફિકેહ અને હદીસનું જ્ઞાન પોતાના પિતાથી પ્રાપ્ત કર્યું હતું અબુ ગાલિબ ઇબ્ને અલ નબા વિગેરે આલીમોને પણ હદીસ મલખાવી હતી ઇદમ પ્રાપ્તી માટે અજમ દેશના દુર દરાજ શહેરોની મુસાફરી કરી હતી પોતાની વીસ વરસની વયમાં એટલે સને ૫૪૩ હિજરીમાં પોતાના પિતાની ન્યાયતમા આગી પેઠે દરમ તદરીનનું કામ બજાવ્યું હતું અને કરી પોતાના પિતાની વફાત પછી વઅઝ તથા કતવા લખવાનું કામ પણ કરતા હતા આપના શાગિર્દો મળ્યા બધ હતા લખાણ થવાના ભયથી તેમના નામ લખવાનું માટી વાળવામાં આવે છે આપના લાઈઓમાં આપની મરખામાણીમાં આવી શકે એવા એક પણ નહોતા દુકમાં એટલું કે આપ ઉચા દરજ્જાના ફકીહ, મોટા આલિમ અને મીઠી વાણી ધરાવનાર વકતા હતા.

ઝહેબી અને ખલીલ વિગેરે વિદ્વાનોની જિવાવતથી જણાય છે કે - આપે અબુલ હુનયન તથા ઇબ્નુ અબાબી તથા અબુ ગાલિબ બિન અલ નબા વિગેરેથી હદીસ સાંભળી હતી આપ મોટા દરજ્જાના ફકીહ અને ઉચી પકતીના અહિદ તથા સર્વ માન્ય હતા પીડાતા

અને જુલમ ઉઠાવતા લોકોની ફરીયાદો માલગી તેમની દાદ આપવા માટે અઢીફા તરફથી મુકર્ર થએલા હતા.”

હઝરત પીગને પીગ કહોના એક માહેબ જાદાનુ નામ શેખ ઇમા હતુ તેમના મબધમા અબુલ મઆલી વર્ણન કરે છે કે - ‘ હઝરત શેખ અબદુલ કાદિર કરંએ કુતુહુલ ગયબ નામની કિતાબ એમના માટેજ લખી હતી તેમણે “જવાહિર અમગ” ‘ “લતાઈ ફુલ અનવાગ” અને બીજી કિતાબો ઇલ્મ તસવ્વુફમા લખી છે આપ આપના પિતાની વફાત પછી અને પંદર મા શામ દેશ મા આલ્યા ગયા હતા. તથા હદીસનુ જ્ઞાન પાતાના પિતા તથા બીજા આલિમોથી પણ પ્રાપ્ત કર્યુ હતુ દમિસ્કમા પણ હદીસ સાલગી હતી, છેવટે મિમગ આલ્યા ગયા અને ત્યાજ વસવાટ રાખ્યો મિસરમાં વચ્ચઝ ગોઈમા મસરૂફ રહ્યા અને ભારે લોકપ્રિયતા મેળવી આપની વફાત સને ૫૭૩ હિજરીમા થઈ શે’ર શાયરીમા પણ આપને ઠીક દબલગીરી હતી

હઝરત પીરાને પીગ કહોના શેખ અબુબકર અબદુલ અઝીઝ નામના ફીકરા હતા જેઓ સને ૫૩૨ હિજરીના શાબાન માસમા જનમ્યા હતા અને સને

૧૦૬ હિજરીના રબીઉલ અવ્વલ માસમા જુબાલ ખાતે વફાત પામ્યા દીની તથા દુન્યવી ઇલ્મની પ્રાપ્તી પછી જુબાલમા વસવાટ ગળ્યો હતો અને ત્યાજ દરગ તદ્દરીસ આપતા હતા ઘણા આલિમો અને ફાજિલાએ આપથી ફયઝ હાસલ કર્યો હતો.

હઝરત પીરને પીર કેદ૦ના એક બીબ દીકરાનું નામ અબ્દુલ જબ્બાર હતું તેમણે પોતાના પિતાથી ફતવા આપવાનું જ્ઞાન હાસલ કર્યું હતું અને બીબ આલિમો તથા પિતાની પાસેથી હદીસ સાલળી હતી આપ ભારે મુશ્કી માફી માણ્ય હતા દુરવેશો અને કકીરોની સગતમા મોટો ભાગ પસાર કરતા હતા ઉપગત બુશનવીમ પણ હતા અને પછપ ના ઝિલકજ માનમા ભગ્ન બુવાન વયે વફાત પામ્યા અને હલખા મહેલ્લામા દફન થયા.

હઝરત પીરને પીર કેદ૦ના એક માહિબ ઝાદાનું નામ શેખ હાફિઝ અબ્દુલ ગ્ઝાક હતું જેમનો જન્મ અને ૧૦૮ ના ઝિક્ઝદ માસમા થયો અને શબ્દાલ અને ૧૦૩ મા વફાત પામ્યા અને બાપે હરખમા દફન કરવામા આવ્યા ફતવા લખવાનું કામ આપના પિતાથી હાસલ કર્યું અને હદીસ પણ તેમનાથી તથા

બીજા ઉલભાઓથી સાલળી હતી ઉપરાત આપે હદીસ સ લગાવી અને લખાવી પણ હતી દરસ પણ આપતા હતા તથા વાદવિવાદનો પણ શોખ ધરાવતા હતા

હઝરત પીગને પીર કેદના એક બીજા સાહેબ અદાનુ નામ શેખ ઈબ્રાહીમ હતુ જેમણે ફિકેહ તથા હદીસનુ જ્ઞાન પોતાના પિતાથી હાસલ કર્યુ હતુ અને બીજા શેખોથી પણ હદીસ માલગી હતી ઘણા લોકોએ આપથી કચક હાસલ કર્યુ છે અને ૬૦૦ હિજરીમાં બગદાદ ખાતે અત કાળ થયો અને ત્યાના મકબરોએ હલખામા દફન થયા

પીગનેપીર કેદના એક સાહેબ અદાનુ નામ શેખ અબદુલ્લા હતુ, પોતાના પિતા તથા મર્દિબિન મલનબાથી હદીસ માલગી હતી અને ૫૦૭ કે ૫૦૮ મા જનમ્યા હતા

હઝરતના એક બીજા સાહેબ અદાનુ નામ શેખ યહયા હતુ, અને ૫૫૦ હિજરીમા જનમ્યા અને અને ૬૦૦ હિજરીમા ગુજરી ગયા હલખાના મકબરમા દફનાવવામા આવ્યા કે ફિકેહ તથા હદીસનુ જ્ઞાન પોતાના પિતાથી હાસલ કર્યુ અને બીજા મશાયખોથી પણ હદીસ માલગી હતી અને ઘણા લોકોએ આપથી

ફયઝ હાસલ કર્યો છે નહાનપણમાજ મિસર આલ્યા
ગયા ત્યા એકે દીકરાના બાપ બન્યા પોતાના પિતાના
નામે તેમનું નામ અબદુલ કાદિર મળ્યું, ફરી ઘરડી
વચ બાલ બન્યા માથે બગડા પાછા આવ્યા અને
બગદાદમાજ ગુજરી ગયા

હઝરત પીનને પીર ગ્રાંથ અબદુલ કાદિર કહેવના
શેખ મુમા નામના એક સાહેબઝાદા હતા મન પડપ
ના બાઉલ અવ્વલ માનના જનમ્યા અને સને
૧૬૬૧ હિજરીમા દમિસ્ક મુકામે ગુજરી ગયા આપ
જવા ભાઈઓમા મડવી છેલ્લે ગુજર્યા હતા ફિકેહ
તથા હદીસનું જ્ઞાન પોતાના પિતાથી હાસલ કર્યું
અને બીજા મજાયાબારી પણ હદીસ માબજી હતી
આપ દમિસ્કમા ગયા અને ઘણા વરસો મુધી તાના
લોકોને પોતાના જ્ઞાનથી કાયદો પહોચાડતા રહ્યા, તે
પત્રી મિસર ગયા અને ફરી દમિસ્કમા પાછા આવી ગયા

આપ મોટા ઝાહિદ અને નામાઝિત પુરુષોમા
હતા જી હજીના છેલ્લા દીવસા બીમારીમા પમા
થયા હતા, આપનો દમિસ્કમા અત કાજ થયો
તાજ નમાઝ નહ મળે મુબહદીયામા ભણવામા
ને આપના ગમને જમલે કસયુન લેનમા
દ ન આવ્યું

આપને મોટી મળ્યામા અવસાદ દર અવસાદ
 થઈ તે બધાનું વર્ણન કરતા લખાણ વચનો ભયે
 છે તથી માડી વાળવામા આવે છે છતા કુદવતુલ
 આરેકીન અબુ સાલેહ શેખ નનર બિન શેખ અબદુલ
 અઝાઝ ઈને સંયતના અબદુલ કાદિર જીલાનીનું
 થોડુંક વર્ણન લખવામા આવે છે આપે ફિકેહનું
 જ્ઞાન પોતાના પિતા તથા તે મમયના બાણીતા
 આલિમાથી લાસલ થયું અને હદીસ સાબગી ઉપરાત
 પોતાના બુઝુર્ગ કાકા શેખ અબદુલ વડાબથી પણ
 હદીસ સાબગી હતી દરમ તદરીસ કરતા, હદીસ
 મભળાવતા અને લખાવતા તથા ફતવા પણ આપતા
 હતા કમ્બલી મઝહબ રાખતા હતા વાઠ વિવાદ
 પણ કરતા હતા. તા ૮ મી ઓક્ટોબર ૧૯૨૨ હિજરીમા
 ખલીફા અઝઝાઝિર બિ અમરુલ્લાહની તરફથી કાઝીઉલ
 કઝાત મુકરર થયા અને મઝકુર ખલ ફાની જી હગી
 મુધી એજ હોદ્દા ઉપર રહ્યા આવા ઉચા પદ ઉપર
 પહોચવા છતા આપના આચાર વિચાર, મહુલ
 કરણી અને નમ્રતામા લગારે ફેશર થયો નહોતા
 આપની અદાલતમા ગવાહીઆ લખી લેવામા આવતી
 હતી હરમલી મઝહબ વાળાઓમાં સઉથી પસલા

કાઝીઉલ કઝઝાત આપ હતા જે એ લકબથી
 ચાળખાયા મને દરેક કિજરીમા બલીકા અલમુસત
 નસર બિલ્લાહે આપને એ પદ ઉપરથી દર કર્યા.
 આપ ઉચી પડતીના મુહકક, આરિક મુદ્દહિસ
 અને ભારે મીઠી વાણી વદનાગ મોભાદાર પુરૂપ હતા
 મહહબની બાબતોમા આપનું જ્ઞાન બહુજ બોહુ
 હતું મોટા લેખક છટાદાર વકતા મને દરેક જ્ઞાનમા
 પ્રવીણ હતા આપ પોતાના દાદા ગેબઅબદુલ કાઝિર
 કબોના મહરેનાના મુતવલ્લી પણ હતા

બલીકા અઝઝાહિર ભારે ઠનસાફી અને હક
 પગદ બલીકા હતા તખત ઉપર બિગજમાન થતાજ
 બુલેમા તથા મજ વહીવટની ખરાબીઓને જડ
 મુબમથી ઠંબી નાખી અને દરેક હોદા ઉપર લાયક
 તથા પ્રવિણ પુરોવાની નીમાયુકે કરી જેમ તેણે
 પોતાના આખા ગજ્યના કાઝીના હોદા ઉપર આપને
 નીમ્યા હતા મજકુર બલીકાએ આપને મત્તા આપી
 હતા કે ગરીબતની રૂએ જેનો હક માખિત થઈ
 વાય તેને તગતજ તેનો હક આપી દેવો તેમા લગાર
 પણ ટીલ કરવી નહી

તેટલા નિર્ધન અને મુદ્દલિસ કબજદારો કરજ ન

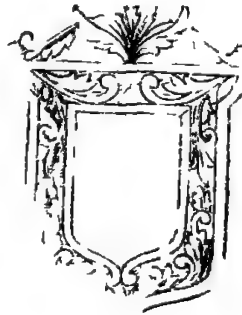
ભગી શકવાના આરોપસર જેલમાં પડ્યા હતા તેમના તરફથી કચ્છ ભરપાઈ કરવા માટે મજકુર ખડીકાએ આપને હમ હજાર પીનાર મોકલ્યા હતા ઉપરાંત આમ અવકાશ એટલે મદરેમા અને મમજીદો વિગેરેમાં ફરેક જાતનો બદોબસ્ત તથા કેન્દ્રકર કરવાની પુરેપુરી સત્તા આપને આપવામાં આવી હતી એટલે મુધી કે મદરસાએ નિઝામીયામાં નીમાયુક તથા ખરતરફ કરવાની મત્તા પણ આપનેજ મોપી હતી, મજકુર ખડીકાના પીકરા ખડીકા મુસતનસર બિદલાહે આપને એ હોદ્દા ઉપરથી ખરતરફ કર્યા તો આપે નીચલા અશઆર લખ્યા —

હું ખુદા તઆલાનો આભાર માનું છું કે તેણે કાઝીની પદવીથી મુકતી મેળવવાનું નારા ભાગ્યમાં લખ્યું હતું.

‘ હું ખડીકા મુસતનસર મનસુરનો આભાર પણ માનું છું અને તેના માટે માઅમુલ કરતા વધારે દુઆ માગું છું ”

કાઝાતની પદવીથી હું થયાપછી આપે દરમ તદ રીસ શરૂ કરી અને “ઈરશાદુલ મુબતહીન” નામની કિતાબ લખીને તૈયાર કરી.

હઝરત શેખ અબ્દુલ કાદિર જીલ્લાની કદમ ની
 અવલાદ બગદાદ, મિસ્ર શામ અને દુનિયાના બીજા
 ભાગોમાં લાઈ ગઈ જ્યાં આપના શાગિર્દે તથા
 મુરીદો આપની પ્રજ્યાતી કરતા હતા ત્યાં આપના
 વશજો પણ આપની નામના વધારવાના કાગળબુત
 બનતા હતા એવી રીતે મુરીદો અને વશજોએ આપના
 મુગારક નામ તથા ઉચ્ચ કોટીના કામોનો આખી
 દુનિયામાં પ્રચાર કરી દીધો અને આજે દુનિયાના
 દરેકે ભાગમાં આપના મુરીદોની સંખ્યા કરોડો મુઘી
 પહોંચી છે જે કયામત મુઘી આપના પવિત્ર નામ
 અને શિલાબુને અમર ગણશે



પ્રકરણ ૧૨મું,

બીજા મશાયખીન

હમન્ના પીગને પીઠ દન્તગીઠ શેખ સંધ્યદ
અબદુલ કાદિ જીલાની ડહના મમયમા બીજા મે કડો
મશાયખો ઉલમા અને ફાજિલો હતા પણ દરેકે
દરેકે આપની પ્રગ સા કડી છે અને આપની વિદવતા
તથા જુઝુગી આગળ પોતાનું માયુ નમાવ્યું છે, આ
સ્થળે અમે થોડાક જુઝુગોની ટુક નોંધ લઈએ છીએ

સંધ્યદના શેખ અબુખકર બિન હવાર અબતાયહી
નામના એક જુઝુગ હતા જેઓ આખા ઇરાકના
મશાયખો અને ઉલમાઓમા સઉથી વધારે શરીઅતની
તાબેદારી કરનારા તથા નમ્ર સ્વભાવના હતા ઇરાકના
મશાયખોમાથી જેમણે મઉથી પહેલા મશીખતનો પાયો
રચ્યો અને મજબુત કર્યો તેમા આપ પહેલે દરજ્જે
હતા ઇગિકના મોટા મોટા મશાયખો જેમકે શેખ
મોહમ્મદ અશબનક્રી વિગેરે આપની પવિત્ર સગતથી
ભારે લાભ મેળવી શક્યા આપના શાગિદોની સખ્યા
અમખિત હતી મશાયખો અને ઉલમાની મોટી સખ્યા
આપની તરફ જુલુ થઈ દુરદરાજથી લોકો નજરાણુ

લઈને આપની સેવામા હાજર થતા આપના પત્રો સાધારણ રીતે ભારે પ્રખ્યાત હતા, એમણે હંઝરત પીનને પીર કદવની ભારે પ્રસસા કરી છે શરૂઆતમા હુટકાટ કરતા હતા પણ પાછળથી તવબા કરી મશાયખો અને અકાબરોમા ગણાવા લાગ્યા એમના અગણિત મુરીદો હતા

શેખ મોહમ્મદ અથવા કેટલાકના કહેવા પ્રમાણે શેખ અબુ મોહમ્મદ તલહતશબનકી નામના બુઝુર્ગ જલીલુ કદ્ર અને મહાન મશાયખોમાથી હતા શેખ અઝઝ વિગેરે ઘણા ઉલમા અને કુઝુલા આપની પવિત્ર સોહબતથી લાભ ઉઠાવતા હતા ઉપગત બીજા ઘણા લોકો આપના શાગિદ હતા અબુઅકર બિન હવાર રસીની પછી સુલુકની ગાદી ઉપર આપ બિરાજમાન થયા હતા, શરૂઆતમા આપ પણ હુટ કાટ કરતા હતા શેખ અબુઅકર બિન હવારના અપીયા (આશ્રમ) ની પાસે પહોંચીને આપનું હૃદય બેકાબુ થઈ ગયું જેથી પોતાના હુટારા સાર્થઓની સાથે શેખ અબુઅકરની સેવામા હાજર થઈને તવબા કરી લીધી અને તેમના મુરીદ થઈ ગયા આપ પ્રખ્યાત મશાયખ અને અવલીયા અલ્લાહ હતા પોતાના

પીર શેખ અબુમકરની સેવામાં ત્રણ દીવસ રોકાયા તેનું વર્ણન કરતા ફરમાવે છે કે - ‘ મેં પહેલે દીવસે દુનિયાને તગ્છોડી, બીજે દીવસે આખિસ્તની તરફ જીવું કર્યું અને ત્રીજે દીવસે મેં ખુદ તઆલાને તલબ કર્યો અને અલ્લાહ નિવાય બીજાની તરફથી મોઢું કેન્વી લીધું અને મેં તેને પ્રાપ્ત કરી લીધો ”

તાબુલ આરેશીન શેખ અબુલ વક્ષ મોહમ્મદ બિન મોહમ્મદ બિન ઝયદુલ હલવાની અશહીર ખુરાકેસ નામના એક બીજા બુઝુર્ગ પણ હતા જેમની ગણતરી ઈગકના નામાકિત મશાયખોમાં થતી હતી આપના આલીમ મેવકો સાહિબે હાલો એહવાલ હતા. કહે છે કે આપના મુરીદોમાંથી ૧૭ અવલીયા હતા. શેખ મોહમ્મદ અશબનકીના હાથ ઉપર ખયઅન કરી હતી શરૂઆતમાં આપ પણ લુટફાટ કરતા હતા. મજકુર શેખના ફરમાનથી તાયબ થઈ ગયા અને તેમના ખામ મુરીદોમાં દાખલ થયા અને ફરી અગદાદમાં તરીકત વાળાઓના હાદી અને પીર બન્યા. પોતે શેખ અબદુલ કાદિર જીલાની કેદમ એ તેમની તારીફ કરી છે જેમકે આપે ફરમાવ્યું છે કે - “ મારેફત અને હકીકતમાં શેખ અબુલ વક્ષ જેવો બીજો કોઈ કુરદી માણસ થયો નથી ”

મધ્યદિન શેખ હમ્માદ બિન મુમલિમ બિન
 હુદતુદદખામ નામના બુઝુર્ગ હકીકત અને મારફતમા
 બહુ મોટો દ જો ધગવતા હતા બગદાદના આગેવાન
 સુફીઓ તથા મશાયખો આપના સિલસિલામા હતા
 જેમકે હમ્મત કુતબે ગબાની, ગવમે મમદાની શેખ
 અબ્દુલ કાદિર જીલાની કદમ એ પણ આપથી
 તરીકત હાસલ કરી હતી અને લાખા સમય સુધી
 આપની મેવામા રહી લાલ મેળવ્યો હતો મજદુર
 શેખ સાહેબે ક્રમાવ્યુ છે - ‘ મઉથી વધુ નજીક
 અને ઉત્તમ તરીકે અદલાહ તઆલાથી મોહબ્બત
 રાખવાનો છે પરંતુ જ્યાં સુધી મોહબ્બત ગબનાર
 હુ પદ તજીને આત્મા ન બની જાય ત્યાં સુધી
 અદલાહની મોહબ્બત પ્રાપ્ત થતી નથી હુ પદ દુર થતા
 અદલાહની મોહબ્બત ખરી રહે છે ’ પરહેઝગારી,
 ઇબાદત, તરીકત અને કશ્ફમા બહુ બુલદ દરજે
 ધગવતા હતા હમરત પીરાનેપીર જેવા મહાન બુઝુર્ગ
 આપના માનનારાઓમા હતા એ કાઈ ચોખ માનની
 વાત ન હોતી

શેખ અઝાઝ બિન મન્તુદઅલ બતાયહી ઇન્કિલા
 મશાયખ અને આગેવાનોમા ઉચ્ચ દરજે ધરાવતા

હતા મુન્નતની તાબેદારી તથા મુજાહિદા અને મુરાકિબામા એકા હતા અમળ્ય લોકોએ આપથી તરીકતના ઇદમ પ્રાપ્ત ઈયો બધા ઉલ્લમા અને મશાયખો આપનુ ભારે મનમાન કરતા હતા સાપના વચના ભારે અમરકારક અને માનક્રિત તથા હકીકતના ભેદોથી ભરપુર છે

રોખ અલ મનસુર અલ બતાયહી ગ્રીઠ નામના ભારે રૂપાળા અને દેખાવડા તથા ભલા બુઝુર્ગ બતાયહના મશાયખીનોમાથી હતા પાછલા બુઝુર્ગોના નમુના રૂપ હતા મોહબ્બતના નબધમા આપથી પુછવામા આવ્યુ તો આપે ફરમાવ્યુ કે - મોહબ્બત વાગા હમેશા નિશામા રહે છે અને મોહબ્બતના મતીરા પીને અન્નયખીમા ગરકાવ થઈ જાય છે નિશામાર્થ નીકળે છે તો અન્નયખીમા અને અન્નયખીમાથી નીકળે છે તો નિશામા સંપડાય છે ' તે પછી આપે નીચલા અક્ષર આર પઢ્યા

‘ મોહબ્બત એવો નીશો છે કે જેનો ખુમાર મતી જાય છે અને એમા નબળાઈ તથા હમેશા ખીમાર રહેવુ માર લાગે છે ”

“ મોહબ્બત મોતની પેઠે દરેક મોહબ્બત વાલાને

મારી નાખે છે અને જે માણસ તેનો સ્વાદ ચાખે છે તેજ મરી જાય છે ”

મધ્યદુલ આરેષીન અમુલ અખ્યાન અહમદ ખિન અલીખિન અહમદ નફીલ બતાયહી નામના ખુઝુર્ગ હતા જેઓ બહુ મોહટા આલિમ અને આગેવાન મશાયખ હતા અગણિત લોકોએ આપથી ઈલ્મ હામલ કર્યું આપ મુબહિદ્દે બહુ કરતા હતા તરીકત અને કોમી રથીતી તથા કોમના મકટોની ગુચ ઉડલવામા બહુ મોટો દરજ્જે ધરાવતા હતા ઉપનાત પંચાણુઓની સેવા ચાકરી કરનારા તથા નરમ સ્વભાવના અને દુનિયાથી દુર રહેનારા હતા.

શેખ અદી ખિન મુસાફિર ખિન ઈમાઝલ અલ અમવીશશામી વલ હકારી નામના ખુઝુર્ગ બહુ મોટા આલિમ અને વહી હતા. તરીકત અને હકીકતના પુરેપુર જ્ઞાની હતા આપે ભારે સખત અને મુશકિલ મુબહિદ્દ કર્યા હતા તેથી આપનો તરીકો કેટલાક મશાયખોને ભારે લાગતો હતો હજરત પીરાને પીર કદ૦ આપની ભારે ઈઝઝત અને સનમાન કરતા અને ફરમાવતા કે -“ જો ગિયાઝત અને મશકકત તથા મુબહિદ્દાતથી નખુવતનું મળવું સભવિત હોત તો શેખ અદી ખિન મુસાફિર એને પ્રાપ્ત કરી લેત ”

કુદવતુલ આરેશીન અલી બિન અલ હયઅતી
 મદીન નામના ખુઝુર્ગ ઇરાકના મોટા મશાયખ તથા
 તે સમયના કુતુબ અને કગમતી પુરૂષ હતા આપ
 લગભગ ૮૦ વર્સના થયા પણ આટલી મુદતમા
 આપે કોઈ ખાસ એકાત વાન બનાવ્યુ નહી બલકે
 બીજા કદીરોની વચ્ચેનું મુહું જતા હતા બીજા કદીરોની
 પેન્ અલાદ તઆલા એ આપને લોખિય બનાવ્યા
 હતા હજરત ગીરાનેયીઃ કેદ૦ આપના માન મેહબત
 રાખતા અને ભારે સનમાન કરતા હતા આપના મુગીદો
 પણ ઘણા હતા આપ તમને કેળવવામા ભારે મહેનત
 લેતા તથા મુશકેલીઓને દુર કરતા હતા

શેખ અમુનઅમા મુનલિમા બિન અમતુદ્દસરેહ
 નામના ખુઝુર્ગ મશાયખોમાના એક હતા કરામત
 ધરાવનાર ઉચા ફગ્ગન, ઉચી હીમ્મતના અને
 અડગતામા એકા હતા અસાધાગ્ય ગીતે પ્રખ્યાત
 હતા આપનો દબદબો અને ખુઝુર્ગી લોકોના હુજરોમા
 કોતગયલી હતી મહા વિદવાન મળી અને ગરીબોનુ
 ખોષણ કરનારા હતા આપના શાગિર્દા ઘણા હતા અને
 મોટા મોટા આલીમ મશાયખો આપના મુરીદ હતા

શેખ અફીફુલ મનહ નામના ખુઝુર્ગ શામના

મશાયખોમાથી હતા, મોટા મોટા ચાલી ન શાયખોએ
 માપની સગતથી લાલ ઉગર્યો હતો આપ મઉથી
 પહલા ખિરકએ ઉમરીયા લઈને શામ ગયા માહિએ
 હાલ અને કગમન ધગવનાર અને ખુલદ મરતખા
 વાળા ખુઝુર્ગ હતા

કુદવતુલ આગેશીન શેખ અલી બિન વહબર
 ગળીઝ નામના ખુઝુર્ગ ઈરાકના મશાયખોમાથી હતા
 અને કગમાત તથા મરતખામા ઘણા ખુલદ દરજ્જા
 ઉપર હતા અદલાહ તઆલાએ લોકોના મનમા
 આપનો મોટો માન મરતખો અને દબદખો ગણ્યો
 હતો મનજગમા મુરીદોને ડેળવવાનું કામ આપથી
 નબધ નખનો હતો ઘણા મશાયખા આપની શાગિરી
 ઉપર ગર્વ ધરાવતા હતા પુર્વના અમખ્વ મશાયખોનો
 સખવ આપની સાથે હતો, વક્તની વખતે ઇંકોતેર
 મુરીદો હતા અને તે બધા પુર પ્રવિણ હતા
 જણાવવામા આવ્યું છે કે બાળ વયમા કુગને મજીદના
 હાકિઝ થઈને બ-દાદ ચાટ્યા ગયા અને ત્યાના
 ઉલમાઓથી ઇંદમ હામલ કરતા રહ્યા કુગસતના
 મમયે મસજીદમા ઇબાદત અને અદલાહની યાદ કરતા
 હતા, આપના સદગુણ અને પ્રશસા ખત્ર ઉચ્ચતાનો

પાર નથી, આપ એક છટાદાર અને અલકારિક
 ભદ્રવાન હતા કેઈ વખત મારા ખાતા નહાતા.
 અને લગ્નના લીધે આસમાનના તન્દ્ર નગર
 પણ ઉગાવીને બેસતા નહાતા મનભર ગામમાય
 ખંડાયા ગામમા આવીને રહ્યા અને એ સી ડરતા
 વધુ વયમા વફાત પામ્યા

કુદવતુલ આરફીન મુનાબત મોડાન અઝઝુબી
 નામના સુઝુર્ગ પણ ભાર નાનાકિલ હતા બવા
 હલમા અને મર્યાબબા આપનું સનમાન કરતા હતા
 ઘણા આલમા આપના શાગેદ હતા અને ખ્યલાકાએ
 આપના ફડા સગતમા નહા જાણ ઉગાવ્યા છે. ઘણા
 ખરા છુપા ભદ્રા આપ ગાહ કરી દેતા હતા હજી ત
 પોગત પાર કેદર આપની નજમા કરતા અને માન આપતા
 હતા એક વખત તથા હજી કરીને આવતા હતા.
 ત્યારે બે દીવમના માર્ગ ઉપર લોકાને આવકા
 મોડવા હતા અને જ્યારે બગદાદમા અરબા ન
 પાત પીરાન પીર કેદર પણ ભારે ના માયુ
 હતું આપ મારફી નાગન કેદમામા હાણ મળ્યું
 હતું અને ત્યાજ અત કાગ પણ વયો

કુદવતુલ આરફીન નામ અસલાતુ દમીરકી નરા ન

મોટા મશાયખોમાથી હતા. મઅરિક્ત અને હકીકતમા પુરી પ્રવિણતા ધરાવતા હતા અને ઈમામુસ્સાલેનેન હતા. શામના મુઝીદોની ડેળવણી આપથી મઅધ ધગવતી હતી. મઅરિક્ત અને હકીકતમા આપનો કલામ નાબુક તથા ખુલદ છે. મમિકમા રહેતા હતા અને ત્યાજ દફન થયા.

કુદવતુલ આરફીન ઝિયાઉદ્દીન અબુન્નજુબ અબદુલ કાહિર બકરી અસ્મોહરવન્દી નામાઝિત ઉલના અને આગેવાન મશાયખોમાથી હતા. આપનો લકખ મુકતીઉલ ઈગઝીન હતું, ઉલમા અને મશાયખો મને આપને પોતાના પેશવા માનતા હતા. લાખા મયમ પુધી મદ્રસ એ નિઝામીયાના શિક્ષણ અને કતબો આપતા હતા. શરીઅત તથા તનીઝમા કાયદો આપનારા પુસ્તકો વગ્યા હતા. દુર દગઝથી વિદ્યાર્થીઓ બગદાદ આવીને લાલ ઉઠાવતા હતા.

આપનો નિવેક પ્રશના પાત્ર હતો. આપ લોકોના મન હરખ કરી લીધા હતા. ઘણા મશાયખોએ આપની મગતથી લાલ ઉઠાવ્યો છે અને ઘણા મુઝીઓએ પોતાનો મઅધ આપથી બાહિર કર્યો છે. ઘણે કુઘી લોકો માપના દર્શન અર્થે આવતા હતા.

આ પુજુગોં ઉપરાત ઘણા મશાયખો, આલીમો,
 પુજુગોં અને અવલીયા હતા જેઓ હઝરત શેખ
 અબદુલ કાદિર પીરાને પીર કદ્દોની પ્રશસા કરનારા,
 લાલ ઉઠાવનારા અને માન આપનારા હતા લખાણના
 ભયથી માત્ર આટલા પુજુગોંનું જ વર્ણન કરવામા આવ્યું છે



પ્રકરણ ૧૩ મું આપની વક્તા.

પાછલા પ્રકરણો ઉપરથી લાઈએ જાણીતા થઈ ચુક્યા હશે કે હજરત પીરાનેપીર કદબની મુબારક જીદગીનો મોટો ભાગ બગદાદમાં પસાગ થયો હતો ત્યાં તેઓએ ભારે ગરીબી અને ગુમનામીમાં શિક્ષણ લીધું, ત્યાંજ તરીકત તથા સુલુકના દરજ્જ તથા કર્યા, ત્યાંજ મુજલહિદા, ઈબાદત અને રિયાઝત કરી, ત્યાંજ દરસ તદ્દરીસ, વચ્ચ નસીહત અને ફતવા આપતા રહ્યા, ત્યાંજ લોકોને મુરીદ બનાવ્યા અને રૂહાની હકીકત માઅગ્નિક્તથી જાણીતા કર્યા ત્યાંજ લગ્ન કેયું, ત્યાંજ અવલાદ થઈ, ત્યાંજ અવલાદને શિક્ષણ આપ્યું અને અપાવ્યું તથા છેવટે ત્યાંજ દરેક જાતની દીની તથા દુન્યાવી ઉચ નીચ જોઈને તા ૮ મી ગ્ળીઉસ્સાની સને ૫૬૧ ના રોજ આ ફાની દુનિયાનો ત્યાગ કર્યો અને બીજી સાજે બગદાદમાં બાબુલ અઝજ નામના મહેલ્લામાં આવેલા પોતાના મહેરેસામાં દફન થયા

ઈબ્ન જવઝીના નવાસા અહ્લામાં શમસુદીન અબુલ મુઝફ્ફર યુસુફ રહેઁએ દીની તારીખમાં લખ્યું છે કે -

“આપ મને ૫૬૧ હિજરીમા વફાત પામ્યા લોકોની અગણિત ગરદીના કારણે રાતની વખતે દફન થયા બગદાદમા કોઈ પણ એવો માણસ નહોતો જે જનાઝામા ગરીક ન થયો હોય હલખા મહેલ્લાની સઘળી સરકા અને મકાનો લોકોથી ભગ્ન થઈ ગયા હતા તેથી આપ દીવમે દફન થઈ શકતા નહોતા.

ઈબ્ને નજ્જારનું કહેવું છે કે—‘તા ૧૦ મી રબીઉલ્લમાની મને ૫૬૧ હિજરી ને શનીવારની રાતે આપનો અત કાળ થયો અને આપના કફન દફનથી રાતે ફરેગ થયા આપના સાહિબઝાદા હઝગત અબદુલ વહાબે આપના બીજા સાહિબઝાદાઓ, આપના ખાસ મિત્રો, ગાગિદો, મશાયખો અને બીજા અસખ્ય લોકોની સાથે જનાઝાની નમાઝ પઢી અને આપનાજ મદ્રેસાની છત નીચે દફન કર્યા સવાર નુધી મદ્રેસાનો દરવાજો બંદ ગળ્યો જ્યારે સવારે ખારાનું ઉઘડ્યું તો લોકોના ટોળે ટોળા આપની કબર ઉપર જનાઝાની નમાઝ પઢવા આવતા હતા.

હાફિઝ અયનુદ્દીને પોતાની કિતાબ તબકાતમા લખ્યું છે કે—‘જે રાતે આપ દફન થયા તેની સવારે નસઃ અલમયસરી એ આપનો મરસીયો

લખ્યો જેનો પહેલો શેઠ આ પ્રમાણે છે -

“ સવારનો આ નવો બનાવ બારે અસહ્ય છે, એનાથી સવારનો નિયમીત પ્રકાશ તદ્દન ગ્હો નથી ”

જણાવવામા આવે છે કે “ હઝરત શેખ અબદુલ વહાબે અત કાળના સમયે હઝરત પીગનેપીઝ કદઠની વસીયત તલખ કરી તો આપે ફરમાવ્યું -

“ તકવા માત્ર બુદ્ધા માટે છે, અને તેની ઈબાદત કરવી

“ કોઈથી બીક ન રાખ અને ન તો કોઈથી આશા રાખ ’

“ તમામ જરૂરતો અદલાકને મોપ અને તેની પાસેજ તેની માગણી કર ”

“ બુદ્ધા તઆલા વિના કોઈ પર ભરૂંસો ન રાખ અને તેના વિના કોઈ પર ઈતબાઝ ન રાખ, તવહીદ ઉપર બધા મળતા છે

તે પછી પોતાની આસપાસ એકેલી પોતાની અવલાદને ફરમાવ્યું —

“ અહીં મારી પાસે તમારા સિવાય એક બીજું ટોણુ આવ્યું છે, ખમો અને તેને જગ્યા આપો અને તેમનો અદબ બજાવી લાવો, આ સ્થળે મહાન રહેમત

નાઝિલ થઈ રહી છે અને જગ્યાની તગી છે ” તે પછી ફરમાવ્યું “ અલયક મસ્સલામ રહેમતુલ્લાહે વ ગફરુલ્લાહે લી વલકુમ વ તાબા અલઈયા વ અલયકુમ એટલે તમાગ પર સલામ રહેમત અને ખરકત થાય ખુદા મને અને તમને બખશે અને મારી તથા તમારી તવબા કુબુલ કરે ”

કહે છે કે એક રાત દીવન આ વચનો ફરમાવતા કે - ‘ મને કોઈ વસ્તુની પરવા નથી અને હું મલેકલ મવતથી પણ ડરતો નથી ’

શેખ અબ્દુલ રઝાક અને શેખ અબ્દુનનર મુનાથી જણાવવામા આવ્યું છે કે અત કાળના સમયે આપે ફરમાવ્યું - “ ઈસતઅનતો બિલ્લાહે હિલ હઈઈલ લઝી લા યમુતો વલા યખશા મુબ્હાના મન તઅઝઝા બિલ કુદરતે વલ કહરિલ ઈબાદિલ મવતે, લાઈલાહા ઈલલ્લાહે મોહમ્મદુર રસુલુલ્લાહ

શાહ અબુલ મઆની રહેં એ મિસ્તાહુલ ઈબલામની સનદ ઉપર લખ્યું છે કે - ‘ શેખ અબ્દુલ કાદિર જુલાની કદં રબીઉસ્સાની મહીનાની સતરમી તારીખે વફાત પામ્યા હતા ” અને વળી જણાવ્યું છે કે - “ કેટલાક રિસાલામા રબીઉસ્સાની મહીનાની

તેરમી તારીખ પણ લખેલી છે” ફરી જણાવે છે
 કે—“અગદાદથી જે ઉલમા આવ્યા છે તેઓ વર્ણન
 કરે છે કે—“હજરતનો ઉરસ મજકુર માસની સતરમી
 તારીખે થાય છે એ કાગળે આ તારીખ ખરી છે
 હુકમા એટલું જ કે આપની વફાત રખીઉરસાની
 સને ૫૬૧ હિજરીમા થઇ છે ચોકસ તારીખમા
 મતભેદ છે સતરમી તારીખે ઉરસનું થવું વફાતની
 તારીખ એજ હોવી જોઇએ એમ માની શકાય નહીં

વફાતની તારીખ.

ગવસે આઝમ કરીમ મહમુદહીન
 હમા હુદ્દા કગમતે દીદમ
 પાસંદા શસ્તોયક એ હિજરત શુદ્ધ
 કઝ વફાતશ અલામતે દીદમ
 માલે તારીખ ફવતે આ હજરત
 અય મઆલી કયામતે દીદમ



મી કુરેશીના લખેલા તથા અનુવાદક કરેલા
પુસ્તકોનું ટુક લીસ્ટ.
ગુજરાતી અક્ષર અને ગુજરાતી ભાષા.

અ. પા.

જગે બદર (સચિત્ર) સાતી	—૮—
જાપે ઓહફ-વાર્તા	— — ૦
નઝમ્બ ગાઝી-સાતી	૧—૮—
દુનમને કમાલ-સાચત સાતી	—૧ —૦
જુવાની દીવાની-વાર્તા	૦—૮—
નમીઝદદીન-વાર્તા	૦—૧૦—૦
જહાઝફ-વાર્તા	— — ૦
સનીમ અને મહેઝન્નીસા-વાર્તા	૦—૧૦—૦
અલુધારી આફત-વાર્તા	૦—૧૦—૦
ઈર્ફની એક અનમોલ બટ-વાર્તા	૦—૨—૦
અખતર મેહેલ-વાર્તા	૦—૨—૦
શકામા રોઝો-વાર્તા	૦—૧—૦
આબેદા ભાગ ૧-વાર્તા	૦—૧૨—૦
અલ-ઈસ્લામ	૧—૧૨—૦
અમાગ નખી અને તેમના બોધવચન	૦—૮—૦
ફળ કથા સચિત્ર	૧—૮—૦
દુ ખી ફિરોઝ	૦—૧૦—૦
ગવહરનન અથવા અલબેલી નાગ	૧—૮—૦
ગાઝી અનવર સહીદ સચિત્ર	૦—૪—૦
ફવઝી પાશા સચિત્ર	૦—૨—૦

રાક્ત પાશા સચિત્ર	૦—૨—૦
નુરુદ્દીન પાશા સચિત્ર	૦—૩—૦
હઝરત પીગનેપીગનુ જીવન ચિત્ર	૧—૦—૦
હઝરત મોહમ્મદ સંનુ દુક જીવન વ્રતાત	૧—૮—૦
અમાગ નખી	૦—૨—૦
નઝદીગએ મોહરમ	૦—૨—૦
હાલાતે ઇમ્તમખોલ	૦—૪—૦
મઝહબી નોધપોથી	૦—૧—૦
તોહફએ ઇફુદ દોહા	૦—૧—૦

ઉર્દુઝબાન અને ગુજરાતી હરફોમાં

કુતુહુવ ઇસ્લામ-ભાગ પહેલાથી દુન સુધી દરેક	
ભાગની	૧—૪—૦
બહારે ઇમ્તઝાન	૦—૨—૦
જોગે જવાની	૦—૪—૦
દુઓગ ફલોગ-કા-ભાગ ૧-૨	૫—૪—૦
મનસુગ મોહના	૨—૦—૦
તુર્ક હવાબાઝ	૦-૧૨-૦
હી દી જાસસ	૦—૮—૦
અગકાને ઇસ્લામ	૦—૬—૦

ઉપગત ખીજ નવીન પુસ્તકો ઉપાય છે અને જે પુસ્તકો ખલામ થઇ ગયા છે તે અહી લખ્યા નથી મોટુ લીન્ટ મ ગાવો

મ ગાવો — અમીર હસન નિઝામી

પાચપટી, અમદાવાદ.

બુકબાઇન્ડર

ફકીરભાઈ જોશીભાઈ એન્ડ કો.

પીરમસારોડ-અમદાવાદ.

